

QUICKSCAN SECTORAAL MAATWERK

BEREIK EN FINANCIËLE BENUTTING VAN DE SECTORALE
MAATWERKREGELING BINNEN NL LEERT DOOR

RAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

TAMARA DOEVE, ARAM KLIJN & ARJAN HEYMA

IN OPDRACHT VAN

MINISTERIE VAN SZW

AMSTERDAM, JUNI 2023

Samenvatting

Samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden met de mogelijkheden die de sectorale maatwerkregeling binnen NL Leert Door biedt om bepaalde doelgroepen van werknemers en werkzoekenden te bereiken voor ondersteuning van hun arbeidsmarktpositie. Wel vinden zij het lastig om de beoogde deelnemersaantallen te bereiken en wijten dat aan een gebrek aan interesse bij zowel werknemers als werkgevers, vooral in kraptesectoren. Samenwerkingsverbanden zijn verdeeld in hun enthousiasme om nogmaals gebruik te maken van deze regeling, voornamelijk als gevolg van de administratieve lasten.

De sectorale maatwerkregeling binnen het crisisprogramma NL Leert Door heeft als doel werkenden en werkzoekenden te ondersteunen in het behouden van werk of het vinden van ander werk. De regeling wordt uitgevoerd door Uitvoering Van Beleid (UVB) bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). De samenwerkingsverbanden die daarvoor subsidie kunnen aanvragen, bestaan uit een combinatie van werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties, O&O-fondsen, A&O-fondsen en opleiders. In de praktijk zijn bijna alle samenwerkingsverbanden zowel landelijk als in verschillende sectoren actief. Er kan subsidie worden aangevraagd voor ontwikkeladviezen, begeleiding naar werk, scholingstrajecten die variëren in duur en EVC-trajecten.

De doelgroep van de sectorale maatwerkregeling is breed: iedereen die een band heeft met de Nederlandse arbeidsmarkt komt in aanmerking om een traject te volgen. Te subsidiëren activiteiten moeten nieuw zijn en gericht op behoud of verandering van werk. Voor elk traject gelden specifieke voorwaarden, waarbij trajecten gecombineerd kunnen worden voor een werknemer. Sectorale maatwerktrajecten zijn subsidiabel als deze bestaan uit een combinatie van de volgende activiteiten:

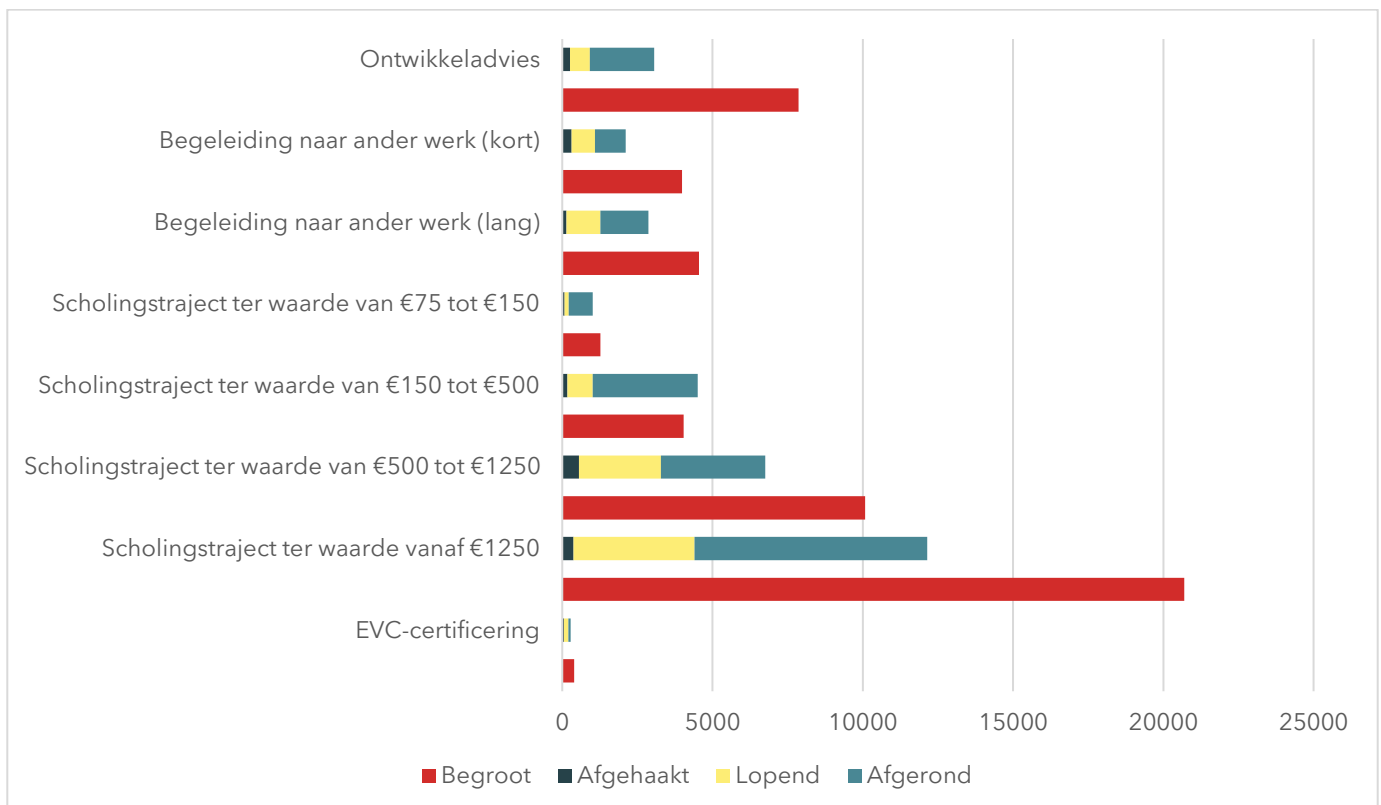
1. Ontwikkeladvies (A). Dit betreft persoonlijke adviezen voor deelnemers gericht op het stimuleren van het bewustzijn over de noodzaak van reflectie op de loopbaan. Hiermee ontstaat voor een deelnemer een reëel beeld van het toekomstperspectief op de arbeidsmarkt of het toekomstperspectief in de huidige baan;
2. Begeleiding van werk naar werk, kort traject (B1). Dit betreft begeleiding bij het vinden van ander werk. Deze begeleiding kan coachend, organiserend of meer bemiddelend zijn. Het gaat hier om begeleiding van vijf uur;
3. Begeleiding van werk naar werk, lang traject (B2). De inhoud van deze begeleiding komt overeen met B1, maar is intensiever. Deze begeleiding is 10 uur per traject;
4. Scholingstraject ter waarde van 75 tot 150 euro (C1). Het doel van de scholingstrajecten (C1, C2, C3 en C4) is het (verder) ontwikkelen van kennis en vaardigheden van deelnemers door hun kosteloos scholingstrajecten aan te bieden die kunnen bijdragen aan het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt of op het weer verkrijgen van arbeid of opdrachten. Het kan hierbij gaan om leerpakketten of abonnementen, korte cursussen inclusief praktische trainingen en intensievere scholingstrajecten.;
5. Scholingstraject ter waarde van 150 tot 500 euro (C2);
6. Scholingstraject ter waarde van 500 tot 1.250 euro (C3);
7. Scholingstraject met een waarde vanaf 1.250 euro (C4);

- 8. EVC-certificering (D). Hierbij gaat het om een methodiek voor het erkennen van verworven competenties op basis van een erkende landelijke standaard. De beoordeling van de betreffende competenties wordt gerapporteerd in een ervaringscertificaat.

Aantal deelnemers en activiteiten

De langer durende scholingstrajecten zijn het meest aangevraagd, gevolgd door ontwikkeladviezen. Kortdurende scholingstrajecten en EVC-trajecten zijn het minst aangevraagd. In totaal hebben zich ongeveer 33 duizend deelnemers ingeschreven voor de acht verschillende typen activiteiten binnen de sectorale maatwerkregeling van NL Leert Door. Dit zijn geen unieke deelnemers, omdat deelnemers aan meerdere activiteiten tegelijkertijd (of achter elkaar) mee kunnen doen. De meeste deelnemers zijn er voor de langst durende scholingstrajecten (ongeveer 12 duizend), gevolgd door de twee scholingstrajecten die qua duur daaronder liggen (samen ongeveer 11 duizend deelnemers), zie Figuur S.1. De minste deelnemers zijn er voor de kortst durende scholingstrajecten en voor EVC-certificeringstrajecten (samen minder dan 2 duizend). Uit gesprekken met de samenwerkingsverbanden blijkt dat werkgevers en deelnemers de meeste waarde hechten aan de langdurige (vakinhoudelijke) scholingsstrajecten, maar het wordt verder niet duidelijk waarom dat zo is.

Figuur S.1 Relatief veel deelnemers volgen scholing, vooral de langer durende scholing, relatief weinig deelnemers zijn er voor EVC-trajecten en begeleiding naar ander werk

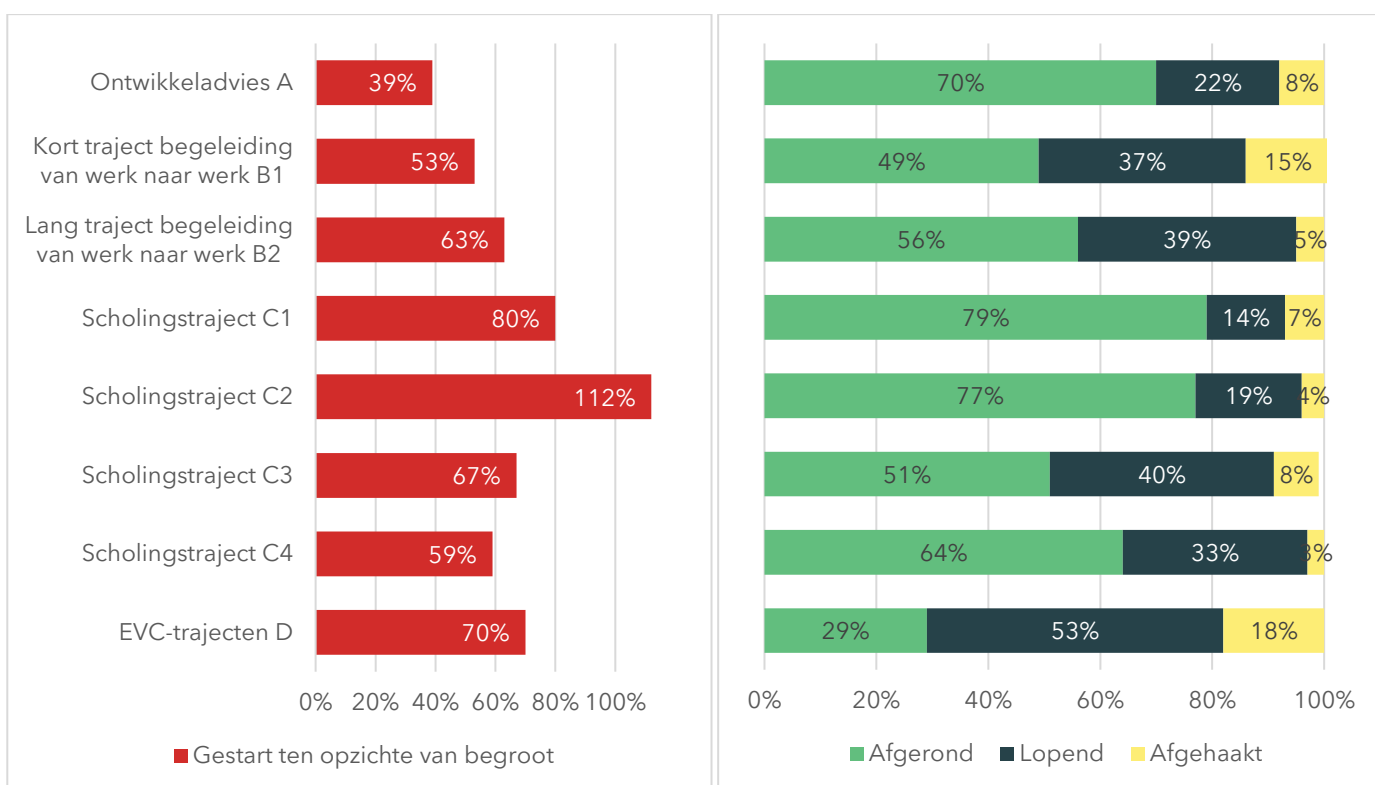

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, subsidieaanvragen en wijzigingsverzoeken bewerking SEO

Noot: De afgehaakte, lopende en afgeronde trajecten samen vormen het aantal gestarte trajecten.

In oktober 2022 had gemiddeld ongeveer 65 procent van de deelnemers de activiteiten afgerond, liepen bij gemiddeld ongeveer 30 procent de activiteiten nog door en was gemiddeld ongeveer 5 procent van de deelnemers afgehaakt, zie Figuur S.2. Helaas kan niet worden achterhaald wat de achtergrondkenmerken zijn van deze deelnemers, omdat samenwerkingsverbanden die informatie niet structureel hebben verzameld. Uit interviews met de projectleiders bij samenwerkingsverbanden komt wel naar voren dat zij tevreden zijn met de bereikte doelgroepen, omdat dit met name groepen zijn die normaliter vaak geen scholing volgen, waaronder veel laag- en/of praktisch opgeleiden.

Figuur S.2 Ten opzichte van het begrote aantal deelnemers zijn relatief veel deelnemers gestart in kortdurende scholing (C1 en C2) en EVC-trajecten, bij die laatste zijn er ook weer veel afgehaakt

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Voor activiteit C2 zijn er meer deelnemers gestart dan begroot. Dit kan het gevolg zijn van een wijzigingsverzoek doorgevoerd na de datum van de enquête.

Financiële realisatie

Per 1 september 2022 was ruim 60 procent van de 53 duizend begrote deelnemers gestart in een activiteit binnen de sectorale maatwerkregeling. Omdat ongeveer 65 procent van die deelnemers de trajecten destijds had afgerond, zat de financiële realisatie van de regeling per 1 september 2022 ongeveer op 40 procent van de begrote subsidie. Wanneer alle nog lopende trajecten daarbij worden opgeteld, komt de uiteindelijke financiële realisatie uit op ongeveer 60 procent. De begrote aantallen zijn het best gehaald bij de (kortere durende) scholing en EVC-trajecten, het minst bij ontwikkeladviezen en begeleiding van en naar werk. Samenwerkingsverbanden geven zelf aan niet te verwachten de begrote aantallen deelnemers voor veel van de activiteiten en subsidies te bereiken.

Werving van deelnemers

De werving van deelnemers voor de verschillende activiteiten verloopt zowel direct (via sociale media of opleiders) als indirect (via werkgevers). De samenwerkingsverbanden hebben het werven over het algemeen als negatief ervaren, voornamelijk vanwege de moeite die het kost om deelnemers te bereiken en te activeren door de hoge werkdruk bij werkgevers en werknemers. Tegelijkertijd heeft voor de scholingsactiviteiten de helft van de samenwerkingsverbanden die scholing aanbiedt de werving als positief ervaren. Dit komt voornamelijk doordat er meer interesse was vanuit de deelnemers en werkgevers voor deze trajecten. Samenwerkingsverbanden geven aan moeite te hebben om de beoogde deelnemersaantallen te realiseren. De meeste samenwerkingsverbanden, 83 procent, verwachtten in oktober 2022 niet de toegekende subsidie volledig te gaan benutten. In de enquête hebben de samenwerkingsverbanden aangegeven geen extra inspanningen te doen om meer deelnemers aan te trekken. Dit komt doordat de activiteiten in december 2022 afgerond moeten zijn en er in oktober 2022 daarom nog weinig tijd was om extra nieuwe deelnemers te werven en te laten starten.

Redenen voor onderbenutting

Onderbenutting van de subsidie wordt veroorzaakt door beperkte interesse bij werkgevers en bij (potentiële) werknemers en de terughoudendheid van samenwerkingsverbanden in volledige benutting als gevolg van het verantwoordingsproces. De samenwerkingsverbanden hadden vooral moeite om deelnemers te werven bij werkgevers in kratesectoren. Door de gevolgen van de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne hebben sommige bedrijven het erg druk, waardoor ze geen tijd hebben om werknemers gedurende werktijd te missen. Werknemers hebben door onder andere een hoge werkdruk ook minder interesse om dergelijke trajecten buiten werktijd te volgen. Ook zorgde de aanvankelijke eis van het inleveren van een kopie van het ID-bewijs bij sommige deelnemers voor weerstand, waardoor ze uiteindelijk afzagen van deelname.

Het aantal gestarte deelnemers verschilt per activiteit. Bijna alle begrote deelnemers voor kortdurende scholings-trajecten en EVC-trajecten zijn bereikt, terwijl het aantal gestarte deelnemers voor ontwikkeladviezen en de langere scholingstrajecten sterk achterloopt op het (relatief hoge) begrote aantal deelnemers. Redenen voor het afhaken van deelnemers zijn onder meer het feit dat de activiteiten meer tijd kosten dan aanvankelijk verwacht, een gebrek aan motivatie voor activiteiten of omdat ze zijn gestopt met werken of van baan zijn veranderd. Uit het onderzoek blijkt dat tussen de 3 en 18 procent van de deelnemers gedurende het traject afhaakt, afhankelijk van het gevolgde traject. De complexiteit van het verantwoordingsproces speelt ook een rol bij de onderbenutting van de regeling. Doordat het accountantsprotocol gedurende een groot deel van de looptijd niet definitief was, durfden sommige samenwerkingsverbanden weinig risico te nemen. Zij waren bang dat een deel van de uitgevoerde trajecten niet vergoed zou worden, doordat het accountantsprotocol uiteindelijk anders zou worden vastgesteld dan van tevoren gecommuniceerd.

Verbeterpunten regeling

De samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden met de sectorale maatwerkregeling, ook gezien de beperkte tijd die SZW heeft gehad om deze regeling op te zetten. Het heeft hen goed in staat gesteld om de beoogde doelgroepen te bereiken. Hoewel de werving moeizaam verliep, is toch een groot deel van het begrote aantal deelnemers gehaald. Het wordt door samenwerkingsverbanden als prettig ervaren dat de manier van cofinanciering binnen een samenwerkingsverband zelf mocht worden bepaald. Ook zijn ze tevreden over het aanvraagproces, waarbij het schrijven en indienen van subsidieaanvragen als positief zijn ervaren.

Toch noemen samenwerkingsverbanden ook een aantal verbeterpunten voor de regeling. Die zitten vooral in het verantwoordingsproces. Het belangrijkste verbeterpunt is het geven van duidelijkheid omtrent de regeling. Omdat er gedurende de looptijd van de regeling onduidelijkheid bestond over onder andere de administratieve eisen voor de verantwoording (kopie ID-bewijs van deelnemers), de bedragen waarmee de verschillende soorten scholing waren begrensd en de definitieve inhoud van het accountantsprotocol, is er een zekere mate van terughoudendheid geweest bij samenwerkingsverbanden in het werven van potentiële deelnemers, bij deelnemers in het aanmelden voor de regeling en bij partners in het aanbieden van scholing en andere diensten. Dat is een belangrijke oorzaak voor het achterblijven van het aantal daadwerkelijke deelnemers op het begrote aantal.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding en vraagstelling	1
2 Kenmerken aanvragers en trajecten	4
3 Begrote en werkelijke aantal deelnemers	7
4 Werving van deelnemers	13
5 Financiële realisatie	16
6 Aanvraag en verantwoording	21
7 Conclusies	25
Bijlage A De vragenlijst	30

1 Inleiding en vraagstelling

In deze 'quickscan' ligt de focus op de mate van (financiële) realisatie van activiteiten binnen de tijdelijke subsidieregeling 'NL Leert Door met inzet van sectoraal maatwerk' per 1 september 2022, het verloop van de werving van deelnemers aan de regeling en op eventuele knelpunten die de financiële realisatie in de weg hebben gestaan.

Achtergrond

Op 1 maart 2021 is de tijdelijke subsidieregeling 'NL leert Door met inzet van sectoraal maatwerk' (hierna sectorale maatwerkregeling) gepubliceerd. De sectorale maatwerkregeling is onderdeel van het crisisprogramma NL Leert Door. Het crisisprogramma bestaat uit drie subsidieregelingen voor ontwikkeladviezen, om- en bijscholing en sectoraal maatwerk. Dit crisisprogramma is geïmplementeerd voor werkenden en werkzoekenden die door de coronapandemie hun baan kwijt dreigden te raken of al waren kwijtgeraakt. Het doel van de regeling NL Leert Door is om de gevolgen van de coronapandemie te helpen verzachten door mensen te ondersteunen om zich te (her)oriënteren op hun actuele mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Als eerste is de tijdelijke subsidieregeling NL Leert Door met inzet van ontwikkeladvies geïntroduceerd, gevolgd door de tijdelijke subsidieregeling NL Leert Door met inzet van scholing. Tijdens de looptijd van deze regelingen viel het op dat sectoren die te maken hadden met arbeidsmarktkrapte weinig gebruikmaakten van de regelingen. Volgens sociale partners ontbrak in deze kraptesectoren het benodigde maatwerk. De tijdelijke subsidieregeling sectoraal maatwerk beoogt daarom juist scholing te bieden aan werkenden en werkzoekenden in kraptesectoren. Voor de sectorale maatwerkregeling is 71,5 miljoen euro beschikbaar gesteld om gericht minimaal 35.000 werkenden te helpen bij het behoud van werk of overgang naar ander werk. Hiervoor hebben samenwerkingsverbanden van sectoren, werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties, O&O-fondsen en andere betrokkenen subsidie ontvangen waarmee zij ondersteunings-trajecten kunnen aanbieden binnen de sector.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) ontving in de loop van 2022 signalen dat er mogelijk sprake was van onderbenutting van de sectorale maatwerkregeling. Al eerder was het signaal binnengekomen dat aanvragers moeite hadden met het uitvoeren van de maatwerktrajecten binnen de twaalf maanden na toekenning van de beschikking tot subsidieverlening. Daarom is door SZW besloten om de looptijd te verlengen met vier extra maanden voor zover dat niet later zou zijn dan 31 december 2022.

Doel en onderzoeksvragen

Er was gedurende de looptijd echter weinig bekend over de exacte uitputting van het budget voor de sectorale maatwerkregeling. Ook was niet duidelijk of de samenwerkingsverbanden goed genoeg in staat zijn geweest om deelnemers te werven voor de geplande activiteiten. Het ministerie van SZW heeft daarom aan SEO Economisch Onderzoek gevraagd onderzoek te doen naar de benutting van het beschikbare subsidiebudget en naar de mate waarin de subsidieontvangers erin slaagden de sectorale maatwerkregeling zoals beoogd uit te voeren. Door middel van dit onderzoek komt er meer inzicht in de benutting van de regeling en ervaringen van de aanvragers. De te beantwoorden onderzoeksvragen luiden:

9. Hoeveel deelnemers hebben zich ingeschreven, hoeveel zijn er gestart en hoeveel hebben een activiteit afgerond per aanvrager? Welke kenmerken (arbeidsmarktpositie, opleiding) hebben deze deelnemers?
10. Wat was per 1 september 2022 de financiële realisatie per aanvrager en wat waren de verwachtingen voor de financiële realisatie voor de gehele regeling? Wat was de financiële realisatie per activiteit?
11. Hoe verliep de werving en de daadwerkelijk start van deelnemers in de desbetreffende activiteit bij de verschillende aanvragers?
12. In welke mate benutten de deelnemers de activiteiten en/of ronden deelnemers een activiteit af? Wat zijn volgens aanvragers de belangrijkste redenen voor het niet benutten c.q. afronden van de activiteiten?
13. Wat werkte goed, welke verbetermogelijkheden zijn er en welke knelpunten ervoeren aanvragers en hun samenwerkingspartners bij de werving van deelnemers en bij de uitvoering van de activiteiten? Welke oplossingsrichtingen die bijdragen aan de financiële realisatie zijn kansrijk?
14. In hoeverre ervoeren subsidieaanvragers knelpunten in de aanvraag- en verantwoordingsprocessen die de financiële realisatie in de weg staan?

De vraag over de kenmerken van deelnemers kan in dit onderzoek niet worden beantwoord, omdat ook samenwerkingsverbanden hier geen goed zicht op hebben. Als deze informatie al wordt geregistreerd, dan is die alleen gefragmenteerd beschikbaar bij de opleiders, niet bij de programmaleiders die de vragenlijst voor dit onderzoek hebben ingevuld. Bovendien worden deze kenmerken veelal gezien als privacygevoelig en daarom gedurende de regeling niet centraal opgeslagen. De evaluatie van alle NL Leert Door regelingen samen die door SEO Economisch Onderzoek wordt uitgevoerd, maakt op anonieme wijze gebruik van BSN-nummers in de Microdata van het Centraal Bureau van Statistiek (CBS). Hierdoor kunnen kenmerken van deelnemers in dat onderzoek wel worden achterhaald en geanalyseerd.

Onderzoeksaanpak

In dit onderzoek zijn twee methoden gebruikt om data te verzamelen over de stand van de benutting van de sectorale maatwerkregeling en de ervaringen van projectleiders van de betrokken samenwerkingsverbanden.

Ten eerste is er een enquête uitgezet onder projectleiders van de samenwerkingsverbanden. De enquête is volledig ingevuld door 23 van de 28 samenwerkingsverbanden. Gedurende het onderzoek is er bovendien telefonisch contact gezocht met de projectleiders van de samenwerkingsverbanden die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. Een drietal van de samenwerkingsverbanden gaf aan dat ze de gevraagde informatie niet centraal hadden opgeslagen, waardoor ze de vragenlijst niet konden invullen. De andere twee samenwerkingsverbanden hebben telefonisch aangegeven dat ze de vragenlijst zouden invullen, maar hebben dat uiteindelijk niet gedaan. Het is niet duidelijk of deze samenwerkingsverbanden meer of minder moeite hebben met de uitvoering van de regeling. De antwoorden op de vragenlijst geven inzicht in de algemene ervaringen van projectleiders en de benutting van de subsidie binnen de samenwerkingsverbanden. Er zijn vragen gesteld over de financiële realisatie per 1 september 2022, het aantal deelnemers dat is gestart of afgehaakt en de redenen dat deelnemers zijn afgehaakt. Ook is er aan projectleiders gevraagd hoe zij de werving hebben ervaren per type activiteit (ontwikkeladvies, begeleiding, scholing en EVC-procedure).

Ten tweede zijn er verdiepende interviews gehouden met zes verschillende samenwerkingsverbanden die ook de vragenlijst hebben ingevuld. Bij deze gesprekken waren naast de projectleider soms ook sociale partners en opleiders aanwezig. Tijdens de gesprekken is uitgebreid gesproken over hoe de samenwerkingsverbanden het werven van deelnemers voor de activiteiten hebben ervaren, de verschillende redenen voor de eventuele onderbenutting van het budget en waarom de begrote activiteiten gedurende het jaar zijn bijgesteld. Dit geeft

nader inzicht in specifieke ervaringen en uitdagingen bij projectleiders en maakt het mogelijk om bevindingen uit de enquête te verifiëren en te verdiepen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 begint met een overzicht van het doel van de regeling, randvoorwaarden waar aanvragers aan moeten voldoen, randvoorwaarden voor de aangeboden trajecten en kenmerken van de aanvragers. Hoofdstuk 3 gaat onder andere in op het bereik van de subsidieregeling door inzicht te bieden in de verhouding tussen het begrote aantal deelnemers en het gerealiseerde aantal deelnemers, en waarom deelnemers volgens projectleiders zijn afgehaakt. Hoofdstuk 4 biedt inzicht in de wijze waarop deelnemers door de samenwerkingsverbanden zijn geworven en hoe dit door de samenwerkingsverbanden is ervaren. Hoofdstuk 5 laat de financiële realisatie zien per 1 september 2022. Ook biedt het hoofdstuk inzicht in de redenen volgens projectleiders voor het achterblijven van de financiële realisatie ten opzichte van de begroting. Hoe samenwerkingsverbanden de aanvraag en verantwoordingsprocessen hebben ervaren komt aan bod in hoofdstuk 6. Hoofdstuk 7 vat de bevindingen samen en geeft antwoord op de gestelde onderzoeksvragen.

2 Kenmerken aanvragers en trajecten

De sectorale maatwerkregeling ondersteunt werkenden en werkzoekenden bij het behouden of vinden van werk. Samenwerkingsverbanden die het maatwerk uitvoeren bestaan allemaal uit een combinatie van werkgevers- en werknemersorganisaties en bouwen vaak voort op bestaande relaties uit de andere NL Leert Door regelingen. De samenwerkingsverbanden zijn landelijk actief in specifieke sectoren, waaronder voornamelijk industrie en landbouw, bosbouw en visserij. Slechts twee samenwerkingsverbanden richten zich op één of een aantal regio's.

De sectorale maatwerkregeling heeft als doel werkenden die dreigen hun baan te verliezen waar nodig te ondersteunen in het behouden van werk of het vinden van ander werk. Per december 2021 hadden samenwerkingsverbanden de mogelijkheid om met subsidie maatwerktrajecten in te zetten om naast werkenden ook werkzoekenden te ondersteunen. Samenwerkingsverbanden kunnen bestaan uit een combinatie van sociale partners¹, O&O-fondsen², A&O-fondsen³ en opleiders. In principe dient zowel een werknemersorganisatie als een werkgeversorganisatie vertegenwoordigd te zijn in het samenwerkingsverband⁴. Om in aanmerking te komen voor de subsidie van het NL Leert Door programma voor sectoraal maatwerk, dient het samenwerkingsverband minimaal 20 procent cofinanciering bij te dragen. De regeling sluit op zoveel mogelijk vlakken aan op de eerdere NL Leert Door regelingen met inzet van ontwikkeladviezen en scholing.

In de praktijk bestaan inderdaad alle samenwerkingsverbanden uit een combinatie van werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties. Zo vormen bijvoorbeeld Air Cargo Netherlands (werkgeversorganisatie) en De Unie (werknemersorganisatie) zo'n samenwerkingsverband. Een ander voorbeeld is een O&O-fonds waarbij vakbonden FNV en CNV, werkgeversorganisatie AWWN en drie opleiders (CBT, Technicom en VAPRO) betrokken zijn. Daarnaast zijn sommige samenwerkingsverbanden ook verbonden met ROC's en Mbo-instellingen. Uit de gesprekken met de programmaleiders is gebleken dat de meeste samenwerkingsverbanden voortbouwen op bestaande relaties uit de andere NL Leert Door regelingen. De samenwerkingsverbanden zijn actief in specifieke sectoren, waaronder de industrie en de landbouw, bosbouw en visserij, zoals blijkt uit Figuur 2.1. Bijna alle samenwerkingsverbanden zijn landelijk actief, slechts twee samenwerkingsverbanden richten zich op één of een aantal regio's.

De doelgroep van de sectorale maatwerkregeling is breed: iedereen die een band heeft met de Nederlandse arbeidsmarkt komt in aanmerking om een traject te volgen. Na aanpassing van de regeling begin december 2021 vallen zowel werknemers als werkzoekenden onder deze doelgroep. Maatwerktrajecten zijn subsidiabel als deze bestaan uit een combinatie van de volgende activiteiten: ontwikkeladvies, begeleiding naar ander werk, eerste noodzakelijke scholing naar ander werk en/of EVC trajecten. Activiteiten moeten nieuw zijn en gericht op behoud of verandering van werk. Voor elk traject gelden specifieke voorwaarden, waarbij trajecten gecombineerd kunnen

¹ Vakbonden en werkgeversorganisaties.

² Opleidings- en ontwikkelingsfondsen.

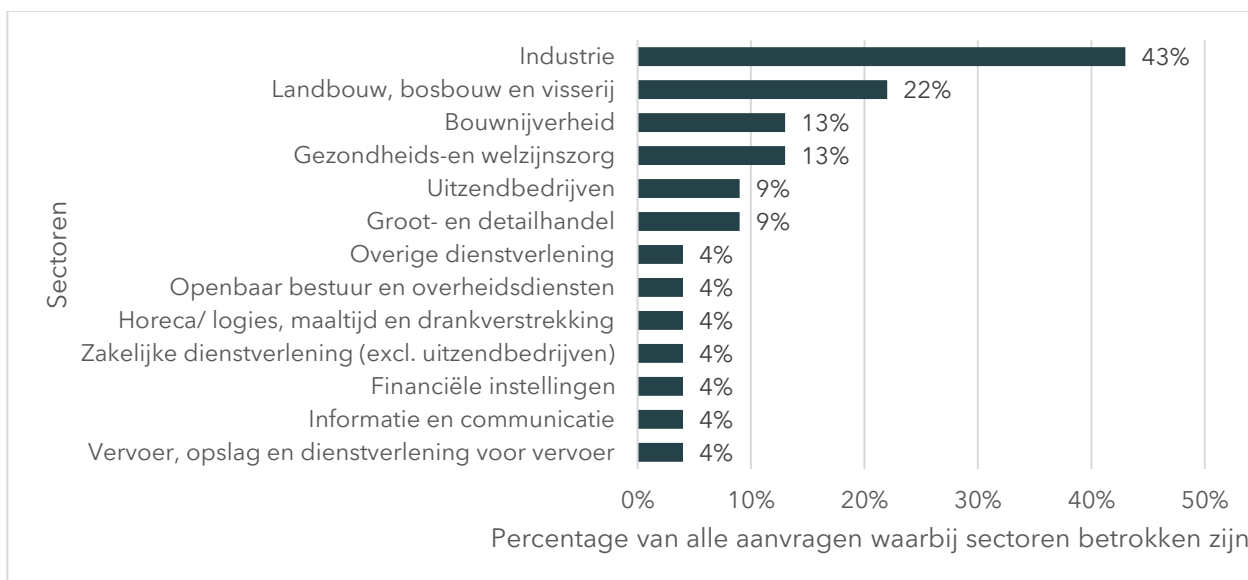
³ Arbeidsmarkt- en opleidingsfondsen.

⁴ Staatscourant, 2021, Nr. 10313.

worden voor een werknemer. De sectorale maatwerkregeling biedt subsidie voor acht verschillende soorten trajecten:

1. Ontwikkeladvies (A). Dit betreft persoonlijke adviezen voor deelnemers gericht op het stimuleren van het bewustzijn over de noodzaak van reflectie op de loopbaan. Hiermee ontstaat voor een deelnemer een reëel beeld van het toekomstperspectief op de arbeidsmarkt of het toekomstperspectief in de huidige baan;
2. Begeleiding van werk naar werk, kort traject (B1). Dit betreft begeleiding bij het vinden van ander werk. Deze begeleiding kan coachend, organiserend of meer bemiddelend zijn. Het gaat hier om begeleiding van vijf uur;
3. Begeleiding van werk naar werk, lang traject (B2). De inhoud van deze begeleiding komt overeen met B1, maar is intensiever. Deze begeleiding is 10 uur per traject;
4. Scholingstraject ter waarde van 75 tot 150 euro (C1). Het doel van de scholingstrajecten (C1, C2, C3 en C4) is het (verder) ontwikkelen van kennis en vaardigheden van deelnemers door hun kosteloos scholingstrajecten aan te bieden die kunnen bijdragen aan het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt of op het weer verkrijgen van arbeid of opdrachten. Het kan hierbij gaan om leerpakketten of abonnementen, korte cursussen inclusief praktische trainingen en intensievere scholingstrajecten;
5. Scholingstraject ter waarde van 150 tot 500 euro (C2);
6. Scholingstraject ter waarde van 500 tot 1.250 euro (C3);
7. Scholingstraject met een waarde vanaf 1.250 euro (C4);
8. EVC-certificering (D). Hierbij gaat het om een methodiek voor het erkennen van verworven competenties op basis van een erkende landelijke standaard. De beoordeling van de betreffende competenties wordt gerapporteerd in een ervaringscertificaat.

Figuur 2.1 De industrie en de landbouw, bosbouw en visserij zijn de voornaamste afnemers van subsidie uit de sectorale maatwerkregeling

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: samenwerkingsverbanden kunnen actief zijn in meerdere sectoren.

Subsidieaanvragers konden vanaf 15 maart 2021 tot en met 26 april 2021 een subsidieaanvraag indienen. De subsidieaanvragen zijn behandeld op volgorde van binnenkomst en gecontroleerd op volledigheid en naleving van

de gestelde eisen door Uitvoering Van Beleid (UVB) van SZW. UVB is tevens uitvoerder van deze regeling. Bij subsidieverlening ontving de aanvrager een voorschot van 60 procent van het subsidiebedrag. Als samenwerkingsverbanden minder dan 60 procent van de activiteiten realiseren, dan moeten ze het voorgeschoten subsidiebedrag terugbetalen. De subsidieontvangers hadden gedurende de looptijd van de regeling echter de mogelijkheid om een wijzigingsverzoek in te dienen, waardoor de 60 procent alsnog gehaald kon worden. Een accountant is verantwoordelijk voor de boekhouding en voert de controle uit middels een accountantsprotocol. Hierin staan alle randvoorwaarden waar deelnemers, trajecten en samenwerkingsverbanden aan moeten voldoen. Het accountantsprotocol werd in november 2022 definitief vastgesteld. Dat was een maand voor het beëindigen van de looptijd van de regeling. De definitieve aanspraak op subsidie wordt vastgesteld aan het eind van de regeling.

Bij de subsidieregeling is getracht deze zo vorm te geven dat de administratieve lasten voor subsidieontvangers zoveel mogelijk worden geminimaliseerd. Wel is vereist dat de subsidieontvanger de rechtmatigheid van de subsidie kan aantonen. Bij het verzoek tot vaststelling van de subsidie dient de subsidieaanvrager informatie over de afgeronde activiteiten te overhandigen, een lijst met Burgerservicenummers (BSN's) van deelnemers en een accountantsverklaring. De BSN's van deelnemers zijn nodig om te bepalen of zij tot de doelgroep behoren en niet meer dan het maximaal aantal toegestane activiteiten hebben gevolgd. De BSN's worden ook gebruikt bij de evaluatie van de regeling. Aan de samenwerkingsverbanden werd aanvankelijk gevraagd een kopie van het ID-bewijs van deelnemers te bewaren als verantwoording voor de inzet van de subsidie. In de Memorie van Toelichting bij de regeling van juli 2022 is echter bekendgemaakt dat het verstrekken en opslaan van kopieën van ID-bewijzen strijdig is met de regels rond bescherming van persoonsgegevens (AVG). De samenwerkingsverbanden zijn echter nog steeds verplicht om de identiteit van de deelnemer te controleren en een verklaring van controle van het ID-bewijs administratief vast te leggen ter verantwoording van de subsidie. De al verzamelde kopieën van het ID-bewijs dienden te worden vernietigd.

3 Begrote en werkelijke aantal deelnemers

De meest aangevraagde scholingstrajecten zijn langdurige scholingstrajecten en ontwikkeladviezen, maar hierbij is ook het daadwerkelijk aantal gestarte deelnemers het meest achtergebleven op het begrote aantal. Dat zit bij een beperkt aantal samenwerkingsverbanden. In het algemeen zijn partijen tevreden met het aantal bereikte deelnemers, met name bij groepen die normaliter vaak geen scholing volgen. Als deelnemers afhaken, dan is dat voornamelijk vanwege een gebrek aan tijd of motivatie.

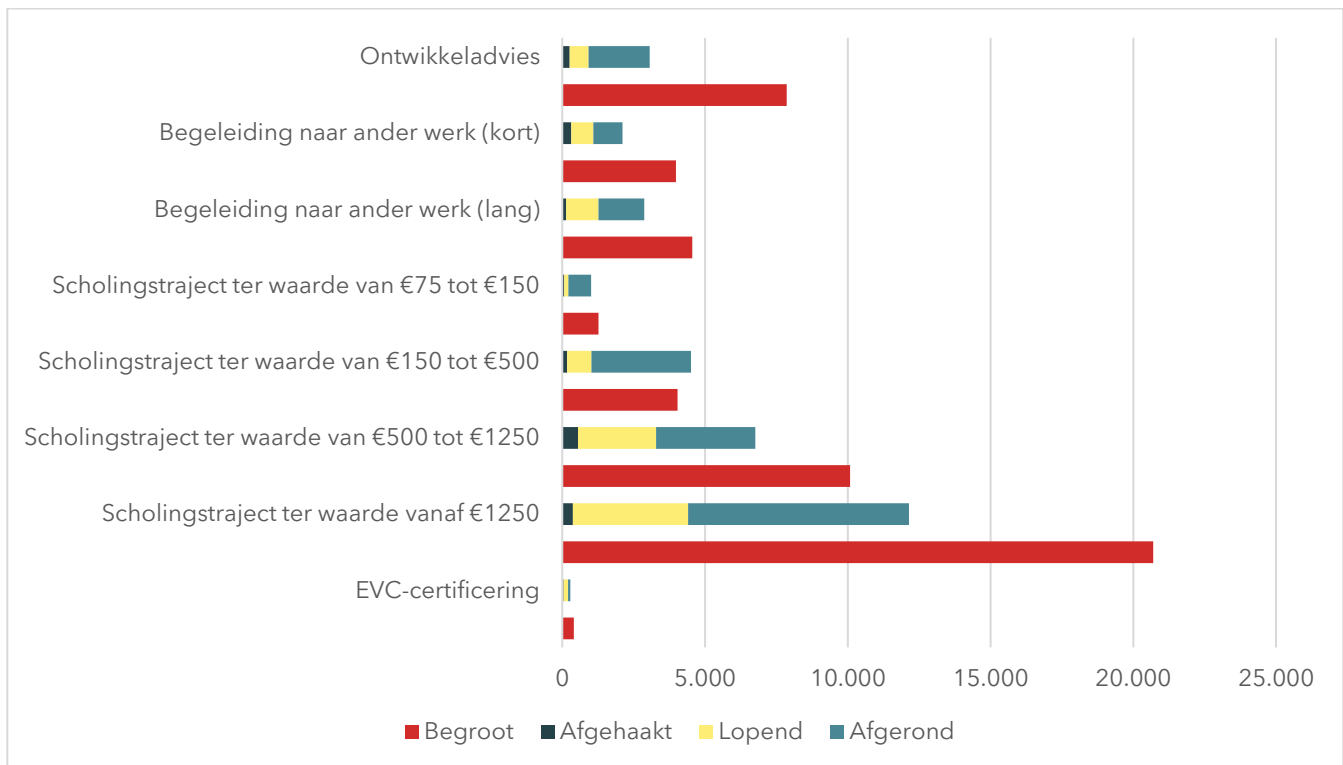
Begrote en werkelijke aantal deelnemers

Gelet op het door de samenwerkingsverbanden begrote aantal deelnemers per type activiteit binnen de sectorale maatwerkregeling van NL Leert Door, maakt Figuur 3.1 duidelijk dat vooral de langer durende (en daarmee duurdere) scholingstrajecten en de ontwikkeladviezen het meest zijn aangevraagd. Uit de gesprekken met de samenwerkingsverbanden blijkt dat werkgevers en deelnemers de meeste waarde hechten aan de langdurige (vakinhoudelijke) scholingstrajecten, maar het wordt verder niet duidelijk waarom dat zo is. Het kortste scholings-traject en de EVC-trajecten zijn het minst aangevraagd. De begrote aantallen in Figuur 3.1 zijn gebaseerd op de ingediende subsidieaanvragen en gecorrigeerd voor de wijzigingsverzoeken die zijn ingediend voor 1 oktober 2022. In totaal zijn er 18 samenwerkingsverbanden die voor die tijd een wijzigingsverzoek hebben ingediend. In gesprekken met de samenwerkingsverbanden komt naar voren dat er nog een aantal herzieningen is ingediend na 1 oktober 2022. Programmaleiders geven aan dat een herziening nodig was, omdat het niet mogelijk was om de initieel beoogde deelnemersaantallen te halen, met name doordat de werving tegenviel (zie Hoofdstuk 4).

Het totaal aantal werkelijk gestarte deelnemers is in Figuur 3.1 onderverdeeld in deelnemers die per 1 september 2022 zijn afgehaakt, deelnemers die dan nog een traject volgen en deelnemers die een traject hebben afgerond. Deze aantallen zijn gebaseerd op de ingevulde antwoorden van de programmaleiders op de vragenlijst die is rondgestuurd. Voor de kortst durende scholingstrajecten (C1) en EVC-trajecten zijn de begrote deelnemersaantallen per 1 september 2022 nagenoeg geheel bereikt, terwijl het aantal gestarte deelnemers voor ontwikkeladviezen en de langer durende scholingstrajecten (C3 en C4) sterk achterloopt op het begrote aantal deelnemers. Gelet op het begrote aantal deelnemers is hierbij de animo van deelnemers vooraf mogelijk te hoog ingeschat door samenwerkingsverbanden. Bij kortere scholingstrajecten (C2) zijn de deelnemersaantallen juist hoger dan het begrote aantal. Dit kan het resultaat zijn van een herziening van het aantal deelnemers per activiteit.⁵ Veel deelnemers zijn op het moment van uitvraag nog bezig met de twee langere scholingstrajecten (C3 en C4), wat gezien de duur van deze opleidingstrajecten begrijpelijk is.

⁵ Aangezien deze herzieningsaanvragen gelijktijdig plaatsvonden met de enquête, is niet met honderd procent zekerheid te zeggen of een enquête-respons gebaseerd is op de originele subsidieaanvraag of op een herziene aanvraag.

Figuur 3.1 Vooral het werkelijke aantal deelnemers aan ontwikkeladviezen (A) en langdurige scholingstrajecten (C3 en C4) lopen op het meetmoment sterk achter op het begrote aantal deelnemers

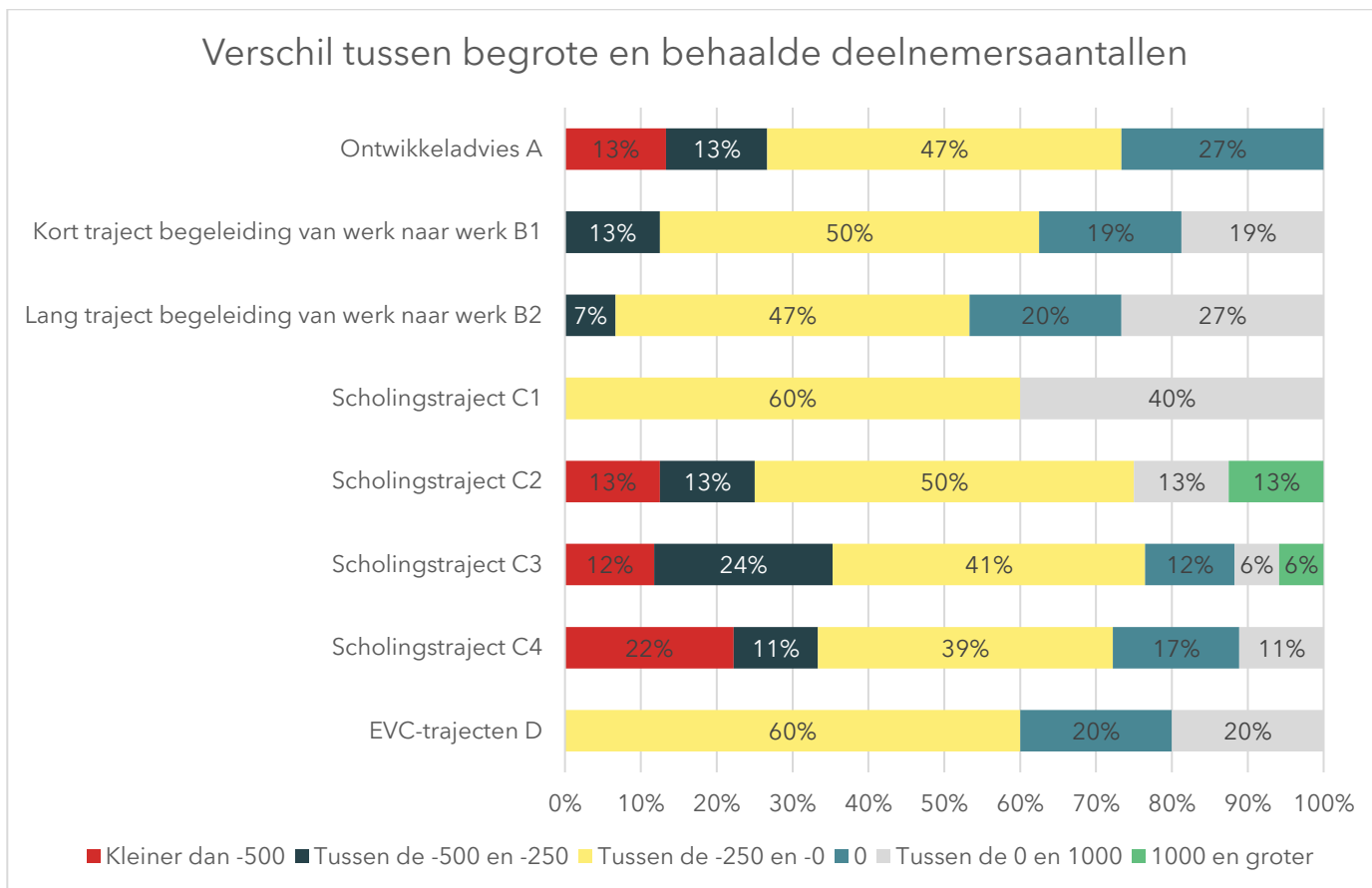

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, subsidieaanvragen en wijzigingsverzoeken bewerking SEO

Noot: De afgehaakte, lopende en afgeronde trajecten samen vormen het aantal gestarte trajecten.

Het verschil tussen het begrote en werkelijke aantal deelnemers wordt gedomineerd door een paar grote uitschieters bij samenwerkingsverbanden. Figuur 3.2 laat per activiteit het percentage van de samenwerkingsverbanden zien waarbij sprake is van *onderbesteding* (minder deelnemers dan begroot) of *overbesteding* (meer deelnemers dan begroot). Een positief getal betekent dat er meer deelnemers zijn gestart dan oorspronkelijk begroot, ofwel *overbesteding*. Een negatief getal betekent dat er uiteindelijk minder deelnemers zijn gestart dan oorspronkelijk begroot, ofwel *onderbesteding* van de subsidie. Het gros van de samenwerkingsverbanden zit in de buurt van hun doelen, met gemiddeld genomen een beperkte onderbesteding in aantal deelnemers (tussen 0 en 250 minder deelnemers dan begroot). Maar bij een beperkt aantal samenwerkingsverbanden is er sprake van een relatief groot verschil in het begrote en werkelijke aantal deelnemers. Het is aannemelijk dat de onderbesteding vooral het gevolg is van het feit dat nog niet alle samenwerkingsverbanden hun subsidieaanvraag hebben aangepast. De grote negatieve uitschieters bij ontwikkeladviezen en langer durende scholingstrajecten (C2, C3 en C4) in Figuur 3.2 verklaren deels de grotere onderbesteding op geaggregeerd niveau in Figuur 3.1.

Figuur 3.2 Een beperkt aandeel van de samenwerkingsverbanden zorgt voor een sterke onder- of overbesteding van de begrote subsidie in de sectorale maatwerkregeling als gevolg van een fors lager of hoger aantal deelnemers dan begroot

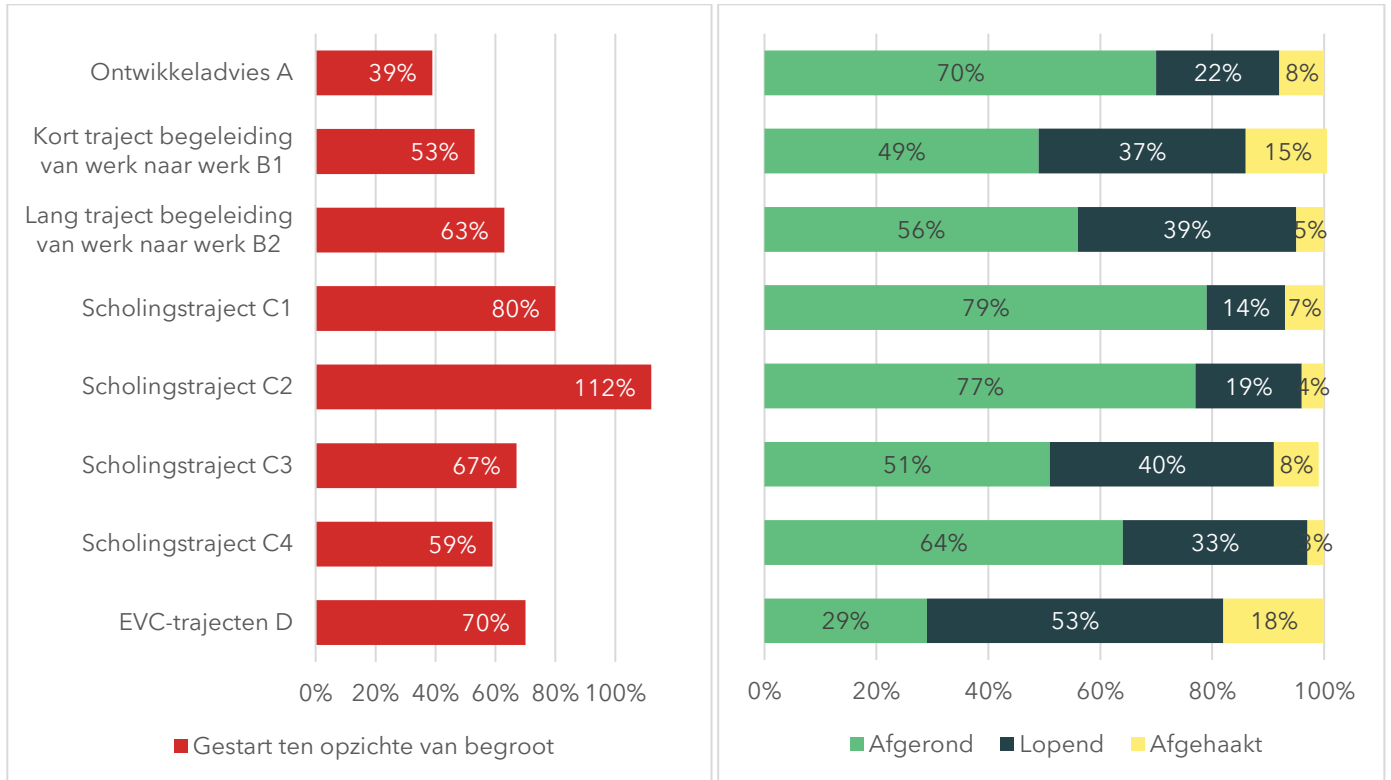

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Voortgang bij de gestarte deelnemers

Van de gestarte deelnemers haakt tussen de 3 en 18 procent af gedurende het traject, zie Figuur 3.3. Kortdurende begeleiding naar nieuw werk kent relatief veel afhakers, 15 procent. Bij EVC-trajecten zijn relatief veel deelnemers gestart ten opzichte van het begrote aantal deelnemers, maar daar ligt ook het aandeel afhakers met 18 procent relatief hoog. Een samenwerkingsverband geeft in het interview aan dat praktisch geschoolde deelnemers (met een afgeronde Mbo opleiding of lager) vaker de voorkeur geven aan groepstrajecten boven individuele trajecten. Zij hebben daarom begeleiding naar werk in groepen aangeboden om afhakers te voorkomen. Hoewel het vervelend is voor samenwerkingsverbanden dat mensen afhaken, omdat de gemaakte kosten niet vergoed worden, is in een maatschappelijke context een afhaker een minder groot probleem. In de praktijk hebben afhakers vaak al een nieuwe baan gevonden en achten het afronden van het traject dan niet altijd meer nodig. Dat geldt volgens de programmaleiders vaker voor activiteiten als de begeleiding van en naar werk in Figuur 3.4. Ook komt het volgens hen regelmatig voor bij het ontwikkeladvies en scholing. Uit de interviews blijkt dat afhaken in veel gevallen ook betekent dat het dossier van de deelnemer niet wordt afgerond. Dat gebeurt als een deelnemer zijn of haar certificaat niet ophaalt of de prestatieverklaring niet (goed) ondertekend heeft.

Figuur 3.3 Ten opzichte van het begrote aantal deelnemers zijn relatief veel deelnemers gestart in kortdurende scholing (C1 en C2) en EVC-trajecten, bij die laatste zijn er ook weer veel afgehaakt

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Voor activiteit C2 zijn er meer deelnemers gestart dan begroot. Dit kan het gevolg zijn van een wijzigingsverzoek doorgevoerd na de datum van de enquête.

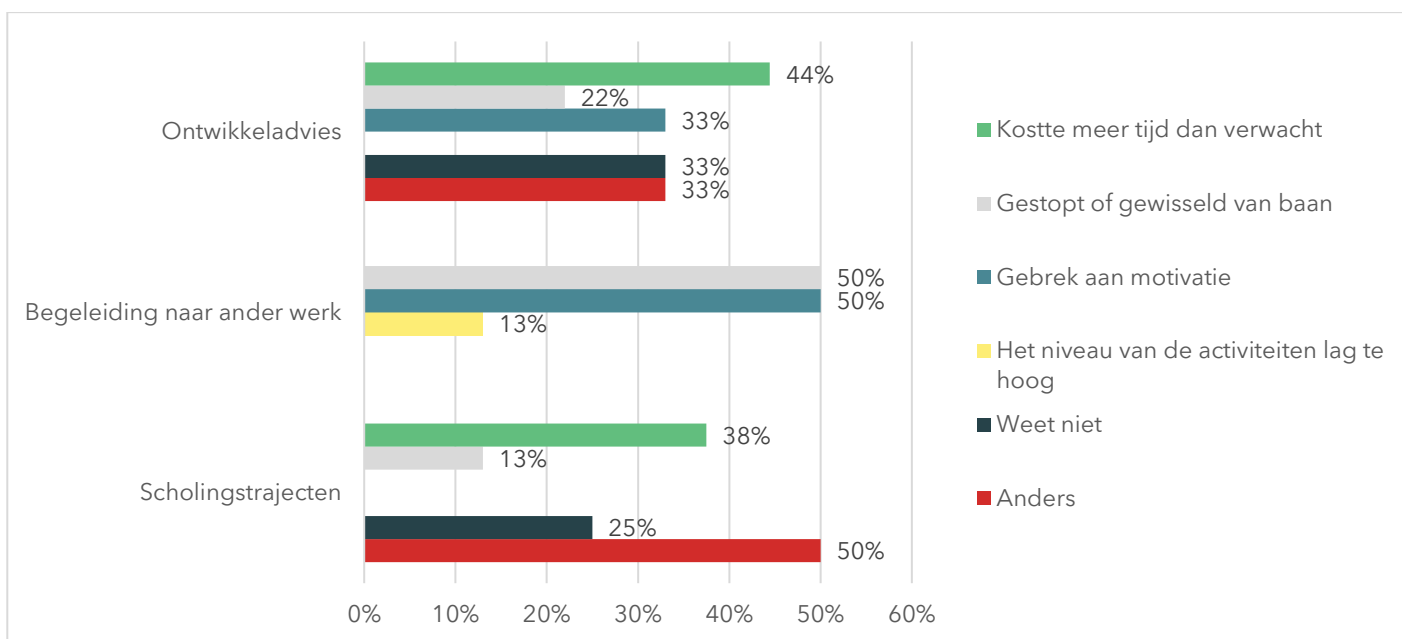
Figuur 3.3 laat ook zien dat bij kortdurende scholingsactiviteiten (C1 en C2) relatief veel deelnemers daadwerkelijk zijn gestart ten opzichte van het begrote aantal deelnemers, terwijl dat aandeel bij zowel ontwikkeladviezen als kortdurende begeleiding naar werk relatief laag ligt. Een samenwerkingsverband geeft tijdens het interview aan dat zij vaak een ontwikkeladvies koppelen aan begeleiding naar nieuw werk, omdat de opleiders vinden dat vier uur voor een ontwikkeladvies voor deelnemers met maximaal een Mbo opleiding te weinig is. Dit wordt in sommige gevallen in samenwerking gedaan met bedrijven die sociale of beschutte werkplaatsen aanbieden. Dat zijn werkplekken waar mensen met een beperking kunnen werken onder aangepaste omstandigheden. In de interviews komt naar voren dat er vanuit werknemers veel behoefte is aan een instrument zoals het ontwikkeladvies, maar dat dit traject lastig te verkopen was aan werkgevers. Het ontwikkeladvies kost tijd die werkgevers soms niet kunnen of willen vrijmaken voor potentiële deelnemers, zeker omdat werkgevers niet altijd belang hebben bij de inzet van loopbaanadviezen. Dat geldt tot op zekere hoogte ook voor begeleiding naar nieuw werk (zie ook hoofdstuk 4).

Redenen voor afhaken deelnemers

De voornaamste redenen dat deelnemers zijn afgehaakt zijn een gebrek aan tijd en motivatie. Figuur 3.4 laat zien dat bij ontwikkeladviezen en scholing deelnemers voornamelijk afhaken omdat de activiteiten meer tijd kosten dan

verwacht. Bij ontwikkeladviezen en begeleiding van en naar werk speelt ook het gebrek aan motivatie een belangrijke rol. Geïnterviewde programmaleiders benoemen hierbij dat de redenen waarom deelnemers afhaken aanzienlijk verschillen tussen activiteiten. Bij kortdurende trajecten is de kans op afhaken vanwege tijdsdruk vaak kleiner dan bij langdurige trajecten. Uit de ‘anders namelijk’ optie blijkt dat deelnemers vanwege werkdruk als gevolg van ontwikkelingen als de oorlog in Oekraïne of de coronapandemie geen tijd hadden om trajecten af te ronden. Dit wordt in de interviews bevestigd. Samenwerkingsverbanden geven ook aan dat deelnemers soms onterecht als afgehaakt worden aangemerkt, wanneer het dossier van de deelnemer niet compleet is terwijl de deelnemer het traject wel heeft afgerond.

Figuur 3.4 Voornaamste redenen dat deelnemers zijn afgehaakt zijn gebrek aan tijd en motivatie

Bron: Enquête onder elf samenwerkingsverbanden, bewerking SEO; Per activiteit waren er meerdere antwoorden mogelijk

Noot: Per activiteit konden meerdere antwoorden worden gegeven, waardoor de antwoorden niet optellen tot 100 procent. Deze vraag is alleen gesteld aan samenwerkingsverbanden die aangeven dat er deelnemers zijn afgehaakt. De uitvraag is per type activiteit, niet per individueel traject. Deze vraag is beantwoord door negen samenwerkingsverbanden voor ontwikkeladviezen, elf samenwerkingsverbanden voor begeleiding naar werk, acht samenwerkingsverbanden voor scholingstrajecten en twee samenwerkingsverbanden voor EVC-trajecten.

Tevredenheid over bereik deelnemers

Over het algemeen zijn de samenwerkingsverbanden tevreden met het aantal bereikte deelnemers. Zij zijn met name tevreden over de verschillende doelgroepen die zijn bereikt. De geïnterviewde samenwerkingsverbanden hebben aangegeven dat zij zich vooral hebben gefocust op praktisch geschoolde mensen of andere doelgroepen die normaliter niet zo snel een opleiding zouden volgen:

‘Het mooie van deze regeling is dat wij het opleiden van praktisch geschoolde mensen in onze sector onder de aandacht kunnen brengen.’

Met praktisch geschoolde mensen worden deelnemers bedoeld met hooguit een Mbo opleiding. Een van de samenwerkingsverbanden geeft in het interview aan dat zij 200 deelnemers hebben bereikt van wie Nederlands de tweede taal is. Maar omdat er geen achtergrondgegevens van deze deelnemers zijn geregistreerd, kan dit niet worden geverifieerd. Tot slot wordt in de enquête en in de interviews aangegeven dat het verzamelen van BSN-nummers en een kopie van het ID-bewijs voor weerstand hebben gezorgd bij (potentiële) deelnemers. Hierdoor is ook een aantal potentiële deelnemers nooit begonnen aan een traject.

4 Werving van deelnemers

Samenwerkingsverbanden zijn tevreden met het type deelnemers dat zij hebben weten te bereiken, maar het aantal valt tegen. Negatieve ervaringen met het werven van deelnemers zitten vooral bij ontwikkeladviezen en EVC-trajecten als gevolg van een gebrek aan interesse bij zowel werknemers als werkgevers, vooral in kraptesectoren. Deelnemers hebben vaak geen tijd voor dat soort activiteiten en willen er niet te ver voor reizen. Werkgevers vinden de administratieve lasten te hoog of hebben geen geld (over) voor de benodigde cofinanciering. Het werven van deelnemers voor scholing wordt juist als relatief eenvoudig ervaren vanwege de (intrinsieke) waarde die werknemers en werkgevers hechten aan scholing.

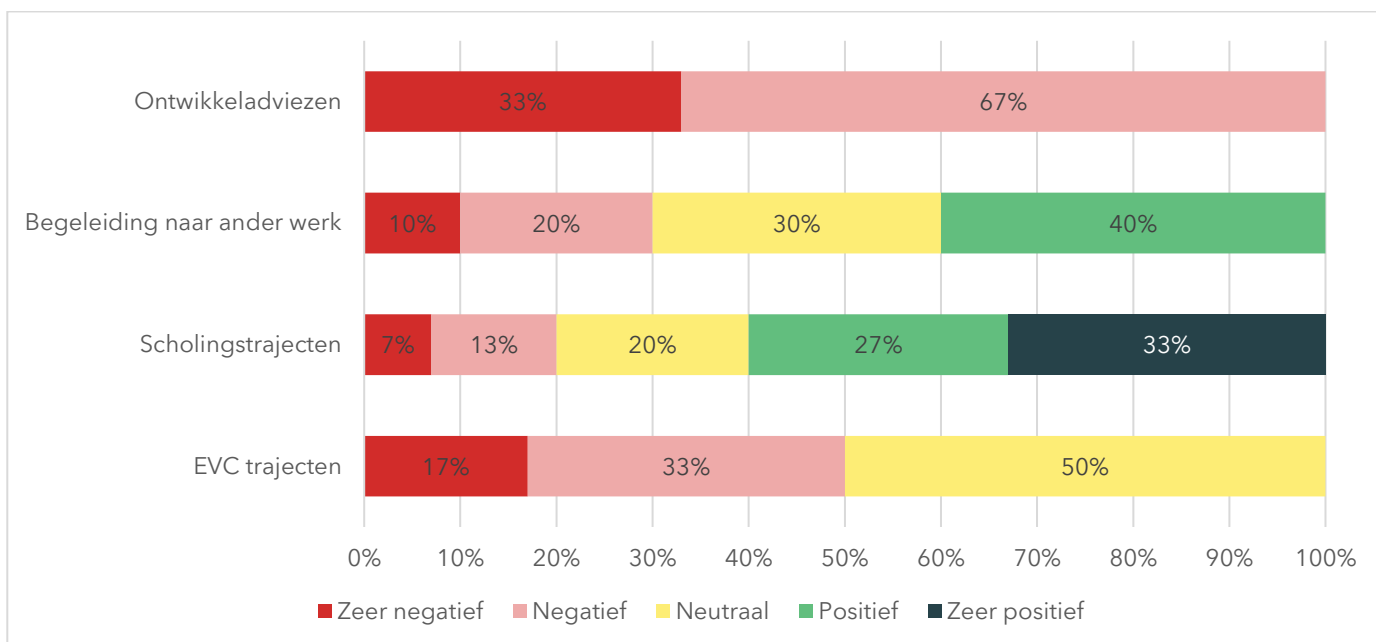
Samenwerkingsverbanden werven deelnemers direct door hen persoonlijk te benaderen via sociale media, (per mail) via vakbonden of door hen persoonlijk te benaderen via aanbieders van trajecten. Daarnaast werven samenwerkingsverbanden deelnemers indirect door contact te zoeken met werkgevers in het eigen netwerk, bijvoorbeeld via werkgeversorganisaties. Dit komt naar voren uit de gesprekken met de samenwerkingsverbanden. Het werven gebeurt zowel regionaal als nationaal. In één van de samenwerkingsverbanden waren werkgevers bijvoorbeeld welkom op bepaalde inloopsprekuren, waar ze meer informatie konden ontvangen over NL Leert Door. Binnen de meeste samenwerkingsverbanden zijn er afspraken gemaakt met aanbieders van activiteiten over het aantal deelnemers dat een opleider verwachtte op te leiden. In die gevallen is de aanbieder verantwoordelijk voor het werven van deelnemers.

De samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden met het type deelnemers dat zij hebben weten te bereiken, maar het aantal deelnemers valt tegen ten opzichte van hun verwachtingen vooraf. Samenwerkingsverbanden rapporteren de nodige negatieve ervaringen met het werven van de deelnemers. Vooral bij het ontwikkeladvies en het EVC-traject wordt het werven van deelnemers als lastig ervaren, terwijl het werven van deelnemers voor scholingstrajecten juist als relatief eenvoudig wordt ervaren, zie Figuur 4.1. Geïnterviewde programmaleiders verklaren dat de positieve ervaringen met de werving voor langdurige scholingstrajecten komen doordat er bij werknemers en werkzoekenden veel interesse was voor deze trajecten. Dit verklaren zij door een hoge intrinsieke waarde van scholingstrajecten voor de deelnemers, die de moeite die deelnemers moeten doen om deel te nemen (waaronder het verstrekken van de BSN en het tonen van een ID) compenseert. Of in ieder geval meer dan bij de andere typen activiteiten binnen de sectorale maatwerktrajecten.

De negatieve ervaringen met de werving van deelnemers voor ontwikkeladviezen en begeleiding naar werk worden juist verklaard doordat er weinig interesse was vanuit deelnemers én werkgevers, en omdat er wat problemen waren met samenwerkingspartners, zie Figuur 4.2. Uit interviews met vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden blijkt dat het werven van deelnemers vooral via werkgevers in kraptesectoren uitdagend was. Deze werkgevers geven vaak aan dat ze geen tijd hebben om werknemers op te leiden in werktijd. Ze bieden wel de mogelijkheid voor werknemers om de trajecten te volgen in hun eigen tijd, maar dat verlaagt de animo. Denk bijvoorbeeld aan de zorgsector waar al een hoge werkdruk is, waardoor personeel minder gemotiveerd is om een opleiding te volgen in zijn of haar vrije tijd. Daarnaast merken de samenwerkingsverbanden dat het lastig is om het ontwikkeladvies bij werkgevers te 'verkopen'. Het ontwikkeladvies kost tijd die werkgevers soms niet kunnen of willen vrijmaken voor

potentiële deelnemers, zeker omdat werkgevers niet altijd belang hebben bij de inzet van loopbaanadviezen. Ook wordt aangegeven dat het soms lastig is om praktisch geschoolde mensen te bereiken, omdat zij volgens de geïnterviewden minder vaak gebruikmaken van hun e-mailadres. De soms negatieve ervaringen met de werving van deelnemers voor begeleiding van en naar werk, komen meestal voort uit het gebrek aan interesse bij de werkgever. Geïnterviewden geven aan dat werkgevers er vaak niet voor openstaan om een werknemer te laten oriënteren op ander werk. Tegelijkertijd stellen geïnterviewden dat andere werkgevers het bieden van een begeleidingstraject juist gebruiken om personeel binnen het bedrijf te laten groeien en om aan werknemersbinding te doen. Over de hele tijdelijke subsidieregeling NL Leert Door met inzet van sectoraal maatwerk was er minder interesse in ondersteunende activiteiten bij deelnemers en werkgevers dan aanvankelijk werd verwacht door de samenwerkingsverbanden. Daarom zijn de meeste subsidieaanvragen gedurende de looptijd van de regeling naar beneden bijgesteld.

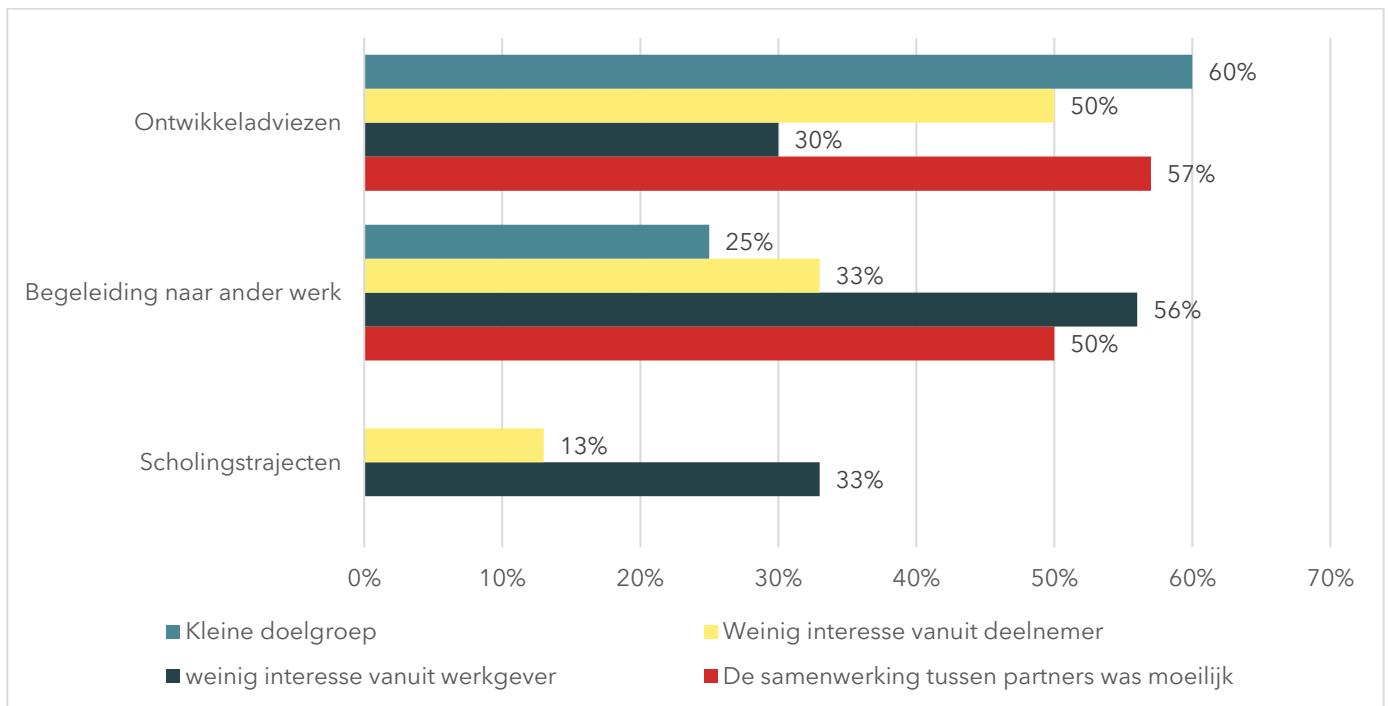
Figuur 4.1 De werving van deelnemers aan scholingstrajecten en begeleiding naar werk worden als relatief positief ervaren, voor ontwikkeladviezen en EVC-trajecten als relatief negatief

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Naast een gebrek aan interesse bij deelnemers is voor sommige potentiële deelnemers de locatie van de opleider een probleem, omdat deelnemers vaker de voorkeur geven aan klassikaal onderwijs en niet ver willen reizen. Anderen hebben juist de voorkeur voor online onderwijs van een (lokale) opleider die ze kennen. Dit laatste werd duidelijk tijdens de interviews met samenwerkingsverbanden. Uit de enquête onder de samenwerkingsverbanden bleek daarnaast dat deelnemers vaak geen tijd hebben voor activiteiten, de administratieve lasten door werkgevers als te hoog worden ervaren of dat werkgevers geen geld (over) hebben voor de benodigde cofinanciering. Bovendien geven samenwerkingsverbanden aan dat er andere regelingen bestaan voor loopbaanactiviteiten met lagere administratieve lasten voor de doelgroep. Daarbij wordt vaak gerefereerd aan het STAP-budget.

Figuur 4.2 Vooral de werving van deelnemers aan ontwikkeladviezen wordt om verschillende redenen als lastig ervaren, bij begeleiding naar (ander) werk is er vooral weinig interesse bij werkgevers

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Per activiteit konden meerdere redenen worden opgegeven, daarom tellen de percentages niet op tot 100 procent. De vraag is beantwoord door 14 samenwerkingsverbanden voor ontwikkeladviezen, 17 samenwerkingsverbanden voor begeleiding van en naar werk, 19 samenwerkingsverbanden voor scholing en slechts 2 samenwerkingsverbanden voor EVC-trajecten. Om die reden zijn de EVC-trajecten weggelaten uit de grafiek, evenals ‘overige redenen’ als antwoordcategorie.

Positieve ervaringen van samenwerkingsverbanden met de werving van deelnemers zitten dus vooral bij scholing en ook bij samenwerkingsverbanden die al langer gewend zijn om (binnen de NL Leert Door regeling) samen te werken bij het werven van deelnemers voor ondersteunende activiteiten voor werknemers en werkzoekenden.

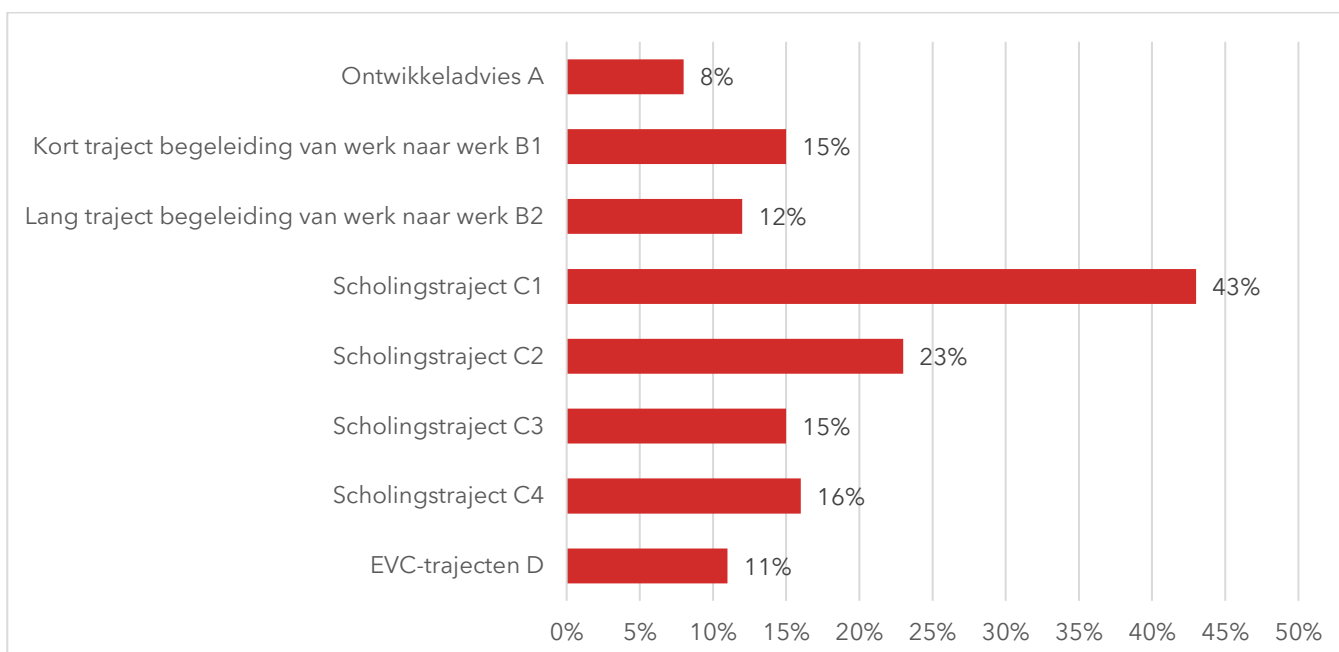
5 Financiële realisatie

Samenwerkingsverbanden verwachten de begrote aantallen deelnemers voor veel activiteiten en subsidies niet te bereiken. Redenen hiervoor zijn onder andere de hoogte van de cofinanciering en onvoldoende bekendheid met of geschiktheid van het aanbod. Samenwerkingsverbanden noemen als voornaamste redenen de administratieve vereisten voor de subsidie, concurrentie van o.a. de STAP-regeling en arbeidsmarktkrapte die leidt tot andere prioriteiten.

Verwachtingen ten aanzien van de financiële realisatie

Per 1 september 2022 was ruim 60 procent van de 53 duizend begrote deelnemers gestart in een activiteit binnen de sectorale maatwerkregeling. Omdat ongeveer 65 procent van die deelnemers de trajecten destijds had afgerond, zat de financiële realisatie van de regeling per 1 september 2022 ongeveer op 40 procent van de begrote subsidie. Wanneer alle nog lopende trajecten daarbij worden opgeteld, komt de uiteindelijke financiële realisatie uit op ongeveer 60 procent. De begrote aantallen zijn het best gehaald bij de (korter durende) scholing en EVC-trajecten, het minst bij ontwikkeladviezen en begeleiding van en naar werk.

Figuur 5.1 Er zijn weinig samenwerkingsverbanden die verwachten het beoogde aantal deelnemers per 31 december 2022 daadwerkelijk te bereiken

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

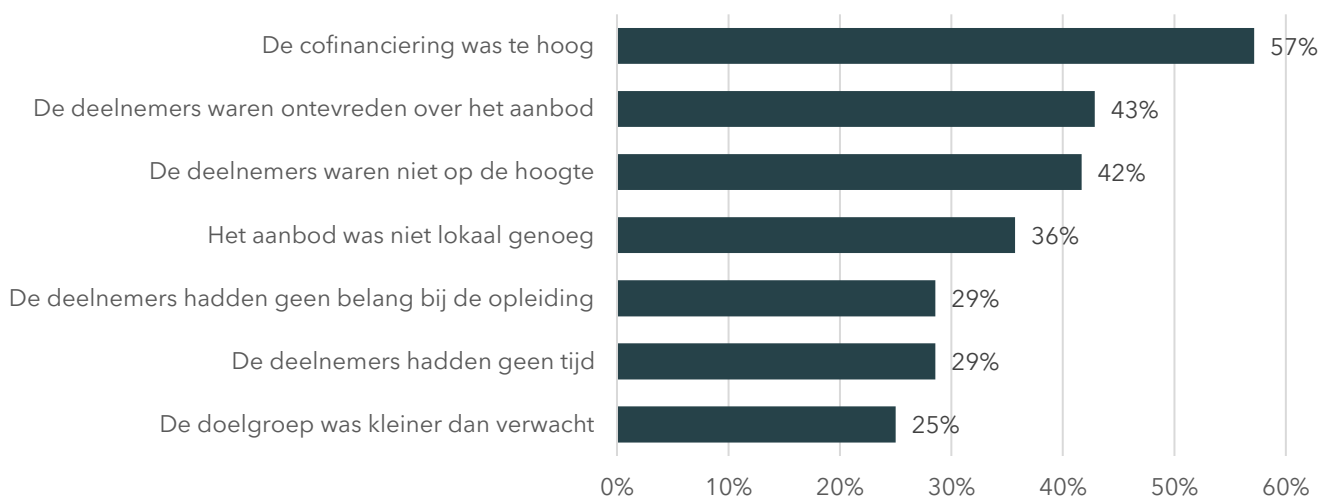
De meeste samenwerkingsverbanden denken in september 2022 het oorspronkelijk beoogde aantal deelnemers aan de sectorale maatwerkregeling niet te gaan halen voor het eind van de regeling op 31 december 2022. Figuur

5.1 laat zien dat dit geldt voor alle afzonderlijke activiteiten binnen de regeling, maar met name voor ontwikkeladviezen en EVC-trajecten. Samenwerkingsverbanden verwachten nog het vaakst de begrote aantallen deelnemers op kortdurende scholingstrajecten (C1 en C2) te realiseren. Tegelijkertijd blijkt uit de gehouden interviews met samenwerkingsverbanden dat ook de interesse van werknemers en werkgevers voor deze kortdurende scholingstrajecten tegenvalt. Als deelnemers interesse hebben in scholing, dan hebben ze vaak een voorkeur voor de langere scholingstrajecten (C3 en C4). In lijn met de achterblijvende deelnemersaantallen verwachten de meeste samenwerkingsverbanden (83 procent) dat het volledige subsidiebedrag niet uitgeput gaat worden.

Redenen voor achterblijven financiële realisatie

De voornaamste redenen die samenwerkingsverbanden noemen waarom de financiële realisatie van de sectorale maatwerkregeling bij hen achterloopt op de begroting, staan opgesomd in Figuur 5.2, Figuur 5.3 en Figuur 5.4 voor respectievelijk ontwikkeladviezen, begeleiding van en naar werk en voor scholing. De redenen die samenwerkingsverbanden het vaakst noemen zijn vergelijkbaar tussen de verschillende categorieën activiteiten, maar hoe vaak deze redenen worden genoemd verschilt tussen de activiteiten. Belangrijkste redenen voor het achterblijven van de financiële realisatie van de sectorale maatwerkregelingen zijn de vereiste hoogte van de cofinanciering, deelnemers die aanvankelijk niet op de hoogte waren van het aanbod of hier uiteindelijk niet tevreden over zijn en dat deelnemers niet echt geïnteresseerd waren in de trajecten. In het geval van ontwikkeladviezen wordt de cofinanciering door zestig procent van de ondervraagde samenwerkingsverbanden te hoog bevonden. Over het algemeen worden de redenen voor het niet halen van voldoende deelnemers voor ontwikkeladviezen door meer samenwerkingsverbanden gedeeld dan bij de andere activiteiten.

Figuur 5.2 Belangrijke redenen voor het achterblijvende aantal deelnemers aan ontwikkeladviezen zijn de hoogte van de cofinanciering voor werkgevers en de beperkte geschiktheid van het aanbod voor potentiële deelnemers

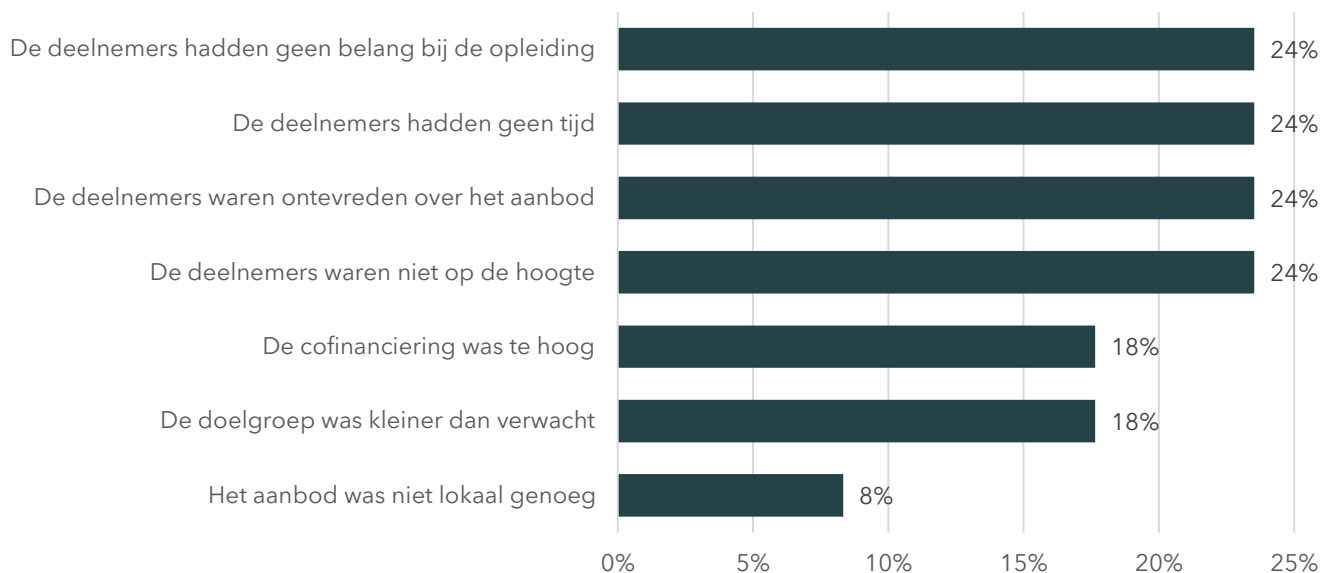

Bron: Enquête onder veertien samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Deze vraag is alleen beantwoord door samenwerkingsverbanden waarvan deelnemers aan ontwikkeladviezen zijn afgehaakt.

Uit de gesprekken met projectleiders blijkt dat de invulling van de cofinanciering verschilt tussen samenwerkingsverbanden.⁶ Er zijn samenwerkingsverbanden waarvan de opleiders de cofinanciering verzorgen, maar ook waarvan de betrokken werkgevers of sociale partners deze financieren. Het kan ook een combinatie van deze varianten zijn, bijvoorbeeld wanneer de opleider verantwoordelijk is voor het werven van deelnemers. Dan maakt de opleider afspraken met werkgevers over de cofinanciering. Voor sommige ROC's is de cofinancieringsconstructie nieuw en hebben de aanvragers veel tijd geïnvesteerd in het uitleggen van deze constructie. Doordat ROC's vaak niet gewend zijn aan het voorzien in cofinanciering en in de praktijk dit vaak ook niet konden realiseren, is er een aantal afgehaakt in de regeling. Voor niet-bekostigde opleiders was de noodzaak tot cofinanciering minder een probleem. Een ander verschil tussen bekostigde en niet-bekostigde opleiders is dat de eerste groep vaak geen ervaring had met de verantwoordingslast van de subsidie. Daarnaast heeft deze groep vaak geen tot weinig ervaring met het opleiden van werkenden.

Figuur 5.3 Achterblijvende deelnemersaantallen bij begeleiding naar (ander) werk zit vooral bij de beperkte animo van potentiële deelnemers

Bron: Enquête onder zeventien samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Deze vraag is alleen gesteld aan de samenwerkingsverbanden waarvan deelnemers aan begeleiding van en naar werk zijn afgehaakt.

Samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden over het feit dat de cofinanciering op een eigen manier ingevuld kan worden, zo blijkt uit de gehouden interviews. In de ene sector past de cofinanciering beter bij de werkgever, omdat de werkgever dan een commitment heeft om deelnemers de opleiding af te laten ronden. In een andere sector past het beter om de cofinanciering te beleggen bij de opleiders of het A&O-fonds, of bij andere

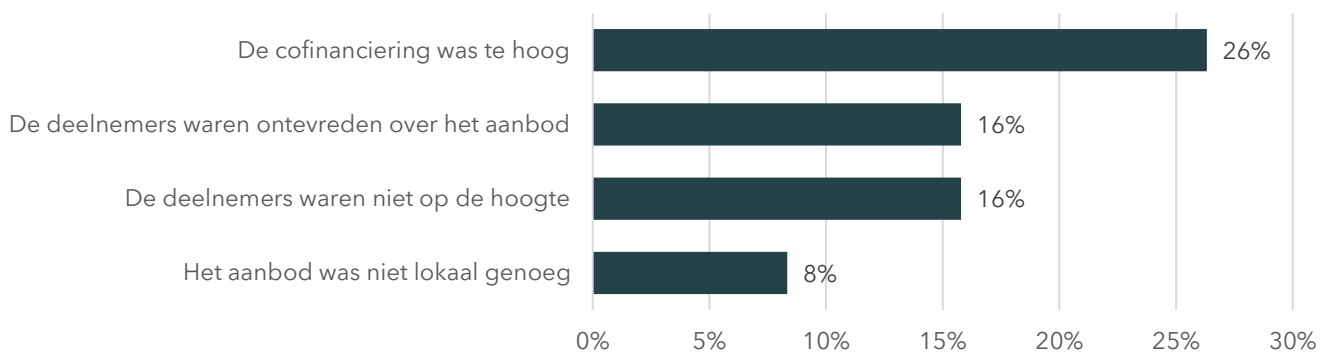
⁶ Omdat niet voor alle samenwerkingsverbanden precies duidelijk is hoe de cofinanciering is ingevuld, kan er geen analytische vergelijking worden gemaakt met de resultaten van de samenwerkingsverbanden, zoals het aantal deelnemers of de mate van uitputting van het subsidiebedrag. Daardoor blijft onduidelijk of er sprake is van een optimale invulling van de cofinanciering.

sociale partners. In de praktijk blijkt dat de eis van cofinanciering bekostigde opleiders kan afschrikken, waardoor het lastiger wordt om hen te betrekken in het samenwerkingsverband voor de sectorale maatwerkregeling.

Voor het achterblijven van het aantal deelnemers aan de begeleiding naar (ander) werk worden verschillende redenen genoemd. De voornaamste redenen liggen bij de deelnemers: zij hebben geen tijd of geen belang bij de activiteiten of zijn ontevreden over het aanbod.

Bij scholingstrajecten wordt vooral aangegeven dat de cofinanciering voor sommige samenwerkingspartners als te hoog wordt ervaren.

Figuur 5.4 Bij scholingstrajecten wordt veel minder vaak een duidelijke reden gegeven voor het achterblijven van het aantal deelnemers op de begrote aantallen

Bron: Enquête onder negentien samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Deze vraag is alleen gesteld aan de samenwerkingsverbanden waarvan er deelnemers aan scholing zijn afgehaakt.

Uit de interviews komt bovendien naar voren dat werkgevers door drukte die veroorzaakt wordt door arbeidsmarktkrapte en geopolitieke spanningen (o.a. de oorlog in Oekraïne) minder interesse hebben in scholingsactiviteiten voor hun werknemers. Aan de andere kant werd het door deelnemers als vervelend ervaren dat er bij aanmelding om het burgerservicenummer (BSN) en een kopie van het paspoort of identiteitsbewijs werd gevraagd. Dit heeft deelnemers afschrikt. Er is echter ook een samenwerkingsverband dat in het gesprek aangeeft hier geen last van te hebben gehad, doordat alles in een online beveiligde omgeving kon worden ingevuld. Tot slot werd door de geënquêteerde en geïnterviewde samenwerkingsverbanden nog als voornaamste redenen voor het niet uitputten van het volledige subsidiebedrag genoemd dat de subsidie hoge administratieve vereisten kent (waaronder het maken van het dossier, het uitvragen van het BSN en de kopie van het ID), de concurrentie voor de aandacht van de werknemers door andere subsidieregelingen⁷ en de arbeidsmarktkrapte die leidt tot het stellen van andere prioriteiten door werkgevers.

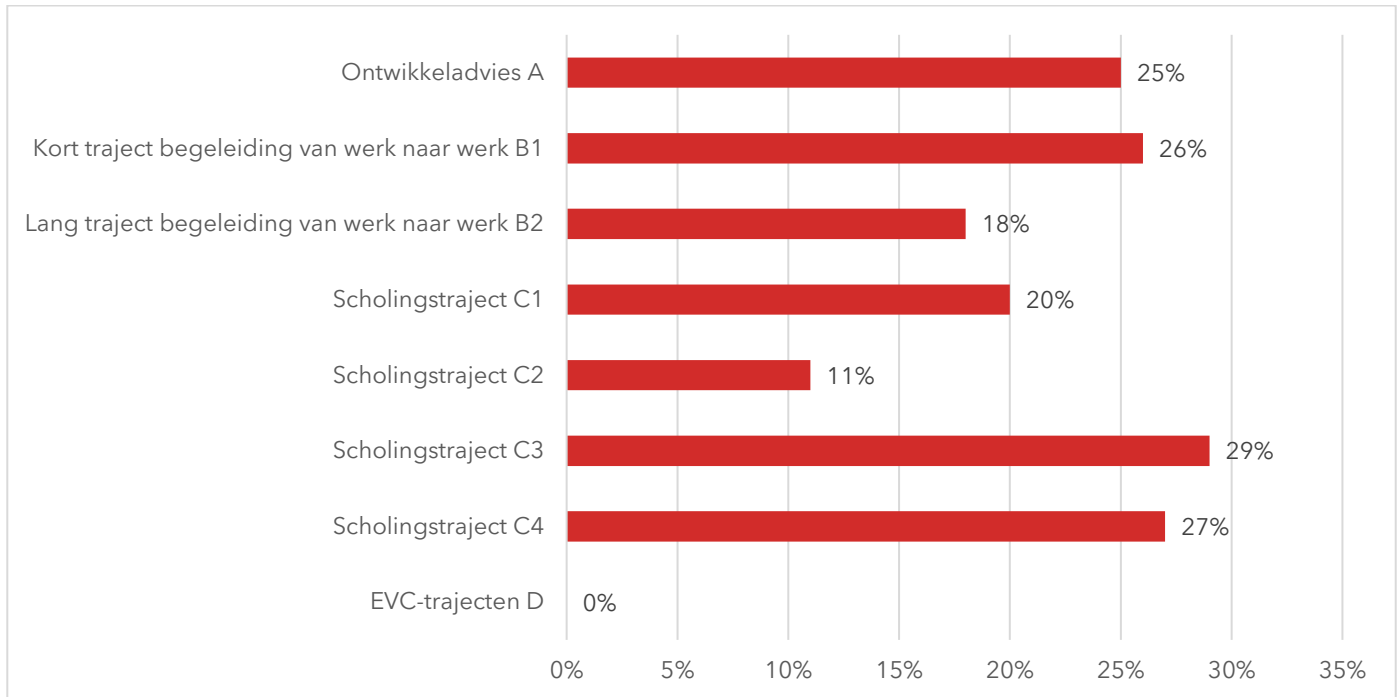
Inzet extra maatregelen

Samenwerkingsverbanden geven aan weinig heil te zien in extra maatregelen om deelnemers te werven (Figuur 5.5). Hierbij benoemen geïnterviewden dat het in dit stadium van de looptijd van de subsidie (september tot eind december 2022) niet meer mogelijk of zinnig is om nog extra deelnemers te gaan werven, omdat bijvoorbeeld het

⁷ Zoals NL Leert Door Scholing en het STAP-budget.

opstarten van een nieuw traject in combinatie met de looptijd van een nieuw scholingstraject langer kan zijn dan de looptijd van de subsidieregeling. Ook wordt de beschikbaarheid van het STAP-budget genoemd als reden voor de lagere interesse in de scholingsactiviteiten binnen de sectorale maatwerkregeling. De samenwerkingsverbanden die wel extra maatregelen nemen om deelnemers te werven doen dit door middel van (onder andere) flyer in winkels, actieve communicatie via sociale media en bedrijfsbezoeken.

Figuur 5.5 Weinig samenwerkingsverbanden gaan nog extra maatregelen inzetten om het beoogde aantal deelnemers te werven

Bron: Enquête onder elf samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Deze vraag is alleen gesteld aan samenwerkingsverbanden die aangaven het volledige subsidiebedrag niet te gaan halen. Samenwerkingsverbanden die de begrote aantallen verwachten te halen zullen logischerwijs waarschijnlijk geen extra maatregelen te nemen.

6 Aanvraag en verantwoording

De samenwerkingsverbanden zijn tevreden over het aanvraagproces van de subsidieregeling, ook bij wijzigingen in de aanvraag. De voornaamste knelpunten zijn de relatief grote verantwoordingslast per deelnemer, de aanvankelijke eis van het moeten inleveren van een verplichte kopie van het ID-bewijs bij aanmelding, onduidelijkheden rondom het accountantsprotocol en de financiële risico's vanwege de onzekerheid over het definitieve subsidiebedrag. Hierdoor geven enkele samenwerkingsverbanden aan niet nogmaals aan een dergelijke regeling mee te willen doen.

Schrijven van de aanvraag

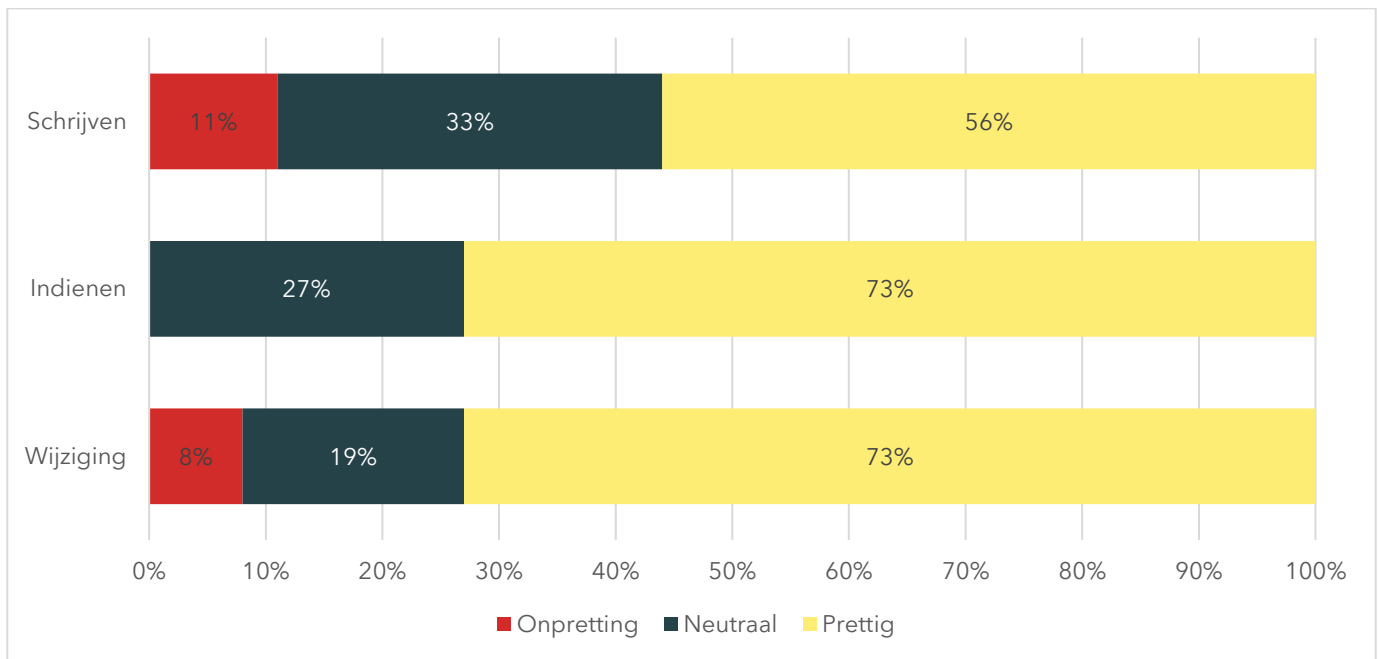
Het proces van schrijven van de subsidieaanvraag voor de sectorale maatwerkregeling is door driekwart van alle samenwerkingsverbanden als positief ervaren (Figuur 6.1). Hetzelfde geldt voor het proces van indienen van de subsidieaanvraag. Een eventuele herziening van de subsidieaanvraag is door ruim de helft van alle samenwerkingsverbanden als positief ervaren. Veel samenwerkingsverbanden konden met het schrijven van de aanvraag voortbouwen op de eerdere NL Leert Door regelingen. Hierbij werd vaak gekozen voor dezelfde samenwerkingspartners wanneer dat mogelijk was. Uit de interviews blijkt dat het voor de samenwerkingsverbanden een uitdaging was om bij de aanvraag in te schatten hoeveel interesse er zou zijn voor de afzonderlijke activiteiten. Dit was vooral het geval in sectoren die sterker te maken hadden met arbeidsmarktkrapte. De gestelde periode voor het schrijven en indienen van de aanvraag wordt als voldoende lang ervaren. De tijdsdruk die de deadline voor het indienen van de aanvraag met zich meebrengt heeft samenwerkingsverbanden naar eigen zeggen geholpen om de aanvraag zo efficiënt mogelijk op te stellen.

Er waren bij het schrijven van de aanvraag nog wel onduidelijkheden over de waardebeoordeling van scholing. Het idee was om de waarde van scholing vooraf vast te leggen, zodat misbruik van de subsidieregeling zoveel mogelijk zou worden voorkomen. Opleiders kunnen dan niet de waarde hoger vaststellen om zo een hogere subsidie te ontvangen. De waarde van scholing diende voorafgaand aan een traject bewezen te worden op basis van een scholingscatalogus. Er was bij de sectorale maatwerkregeling echter onduidelijkheid rondom de waardebeoordeling van scholing die ontstond door wijzigingen in de regeling NL Leert Door met inzet van scholing, die niet werden doorgevoerd bij de sectorale maatwerkregeling. Die wijzigingen betroffen de grenzen tussen de verschillende scholingsregelingen (in termen van prijs) en het afschaffen van cofinanciering. Dit verlichtte de administratieve lasten voor de samenwerkingsverbanden en de waarde van de scholing, maar deze wijzigingen werden niet overgenomen in het concept accountantsprotocol voor de sectorale maatwerkregeling. Daardoor was er ten minste één samenwerkingsverband dat in eerste instantie ervan uitging dat de wijzigingen in de regeling NL Leert Door met de inzet van scholing ook doorgevoerd zou worden in de sectorale maatwerkregeling. De onduidelijkheid die ontstond heeft ertoe geleid dat sommige opleiders terughoudend waren bij het inschatten van de waarde van scholing.

Indienen van de aanvraag

De samenwerkingsverbanden geven in de interviews aan dat het indienen van de aanvraag prima is verlopen. Wel zouden ze graag zien dat de subsidie niet wordt toegekend op basis van een first-come-first-serve methode. Dat geeft bestaande samenwerkingsverbanden, die meer ervaring hebben met het indienen van dergelijke subsidies, mogelijk een voordeel. In plaats daarvan zouden ze graag zien dat alleen de beste aanvragen worden gehonoreerd.

Figuur 6.1 Het schrijven, indienen en wijzigen van de subsidieaanvraag worden als positief ervaren

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Wijzigen van de aanvraag

Ook het wijzigen van de subsidieaanvraag was voor de meeste samenwerkingsverbanden geen probleem. Partijen hadden daarentegen wel moeite met tussentijdse wijzigingen in de regeling. Bijvoorbeeld toen de regels rondom de identificatie van deelnemers met het BSN en het afgeven van een kopie van het paspoort of de identiteitskaart werden aangepast, waardoor de administratie van afgeronde trajecten niet meer klopte. Eén samenwerkingsverband geeft aan dat zij zijn gestart met een pilotgroep in mei 2021, maar dat het bijna 12 maanden heeft gekost om daadwerkelijk tot uitvoering te komen. Er zat bijvoorbeeld veel tijd in het werven van werkgevers en vooral het toelichten van de regeling aan werkgevers. Vanwege de zomervakantie en kerstvakantie lopen de meeste trajecten tussen februari en mei, en tussen september en november. De verlenging van de regeling is iets waar samenwerkingsverbanden blij mee zijn, maar partijen vonden het wel lastig dat ze een periode moesten varen op alleen een mondelinge toezegging van SZW dat de uitvoering werd verlengd.

Verantwoordingsproces

Uit de enquête en interviews met de samenwerkingsverbanden blijkt dat de verplichtingen rondom de verantwoording van besteding van de subsidie als zwaar worden ervaren. Een aantal samenwerkingsverbanden geeft in de interviews aan niet snel meer aan een vergelijkbare regeling mee te willen doen als die een vergelijkbare verantwoordingslast heeft. Dit komt met name door de hoge verantwoordingslast per deelnemer, wijzigingen in de verantwoording gedurende de looptijd en het accountantsprotocol dat gedurende de looptijd van de regeling nog niet definitief was vastgesteld. Hierdoor zijn de risico's op administratieve fouten aanzienlijk, waaronder het uiteindelijk niet ontvangen van de subsidie voor deelnemers. De hoge verantwoordingslast per deelnemer bestaat er onder andere uit dat de benodigde documentatie voor sommige deelnemers kan oplopen tot wel elf verschillende documenten. Als mogelijke oplossing hiervoor geven samenwerkingsverbanden aan dat de verantwoording ook per klas of per werkgever gedaan kan worden, zodat er niet op individueel niveau zoveel gegevens verzameld behoeven te worden. Het achterhalen van ontbrekende gegevens van deelnemers kost de samenwerkingsverbanden veel tijd. Een aantal gesprekspartners maakt de vergelijking met de STAP-regeling, waarbij het voor aanbieders administratief gemakkelijker is om de regeling uit te voeren en te verantwoorden. Er wordt door de samenwerkingsverbanden geadviseerd om bij dit soort subsidieregelingen zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande verantwoordingsprocessen.

Ook stond onduidelijkheid rondom het accountantsprotocol bij sommige samenwerkingsverbanden de financiële realisatie in de weg. Het accountantsprotocol werd pas in november 2022 definitief vastgesteld. Het accountantsprotocol laat de randvoorwaarden zien waaraan subsidieontvangers moeten voldoen om de subsidie te kunnen ontvangen. Indien de samenwerkingsverbanden hun administratie niet op orde hebben volgens dit protocol, lopen ze het risico de subsidie mis te lopen. Dit heeft ertoe geleid dat samenwerkingsverbanden terughoudender zijn geweest in het gebruik van de sectorale maatwerkregeling.

Een belangrijk knelpunt voor deelnemers om te participeren is volgens de samenwerkingsverbanden de aanvankelijke verplichting geweest om een kopie van een ID-bewijs in te leveren. Het vereisen van BSN-nummers en een kopie van het ID-bewijs heeft bij (potentiële) deelnemers tot weerstand geleid, waardoor een deel nooit aan een traject is begonnen. De weerstand was groter bij trajecten waar deelnemers een lagere intrinsieke waarde voor hadden, en minder bij langdurige scholingstrajecten (C3 en C4). In juli 2022 is in de Memorie van Toelichting bekendgemaakt dat het verstrekken van kopieën van ID-bewijzen niet in overeenstemming is met de regels voor de bescherming van persoonsgegevens (AVG). Wel zijn samenwerkingsverbanden verplicht om de identiteit van de deelnemers te controleren en een verklaring van controle van het ID-bewijs administratief vast te leggen. Bestaande kopieën van ID-bewijzen moeten worden vernietigd en de verklaringen van controle moeten worden opgenomen in de administratie van de samenwerkingsverbanden. Deze wijzigingen hebben de samenwerkingsverbanden veel extra werk opgeleverd.

De manier waarop de verantwoording is georganiseerd zorgt ervoor dat binnen het samenwerkingsverband één of enkele partijen de financiële risico's dragen van de sectorale maatwerkregeling. Opleiders bieden gedurende de subsidieperiode trajecten aan, maar krijgen daarvoor pas aan het einde van de subsidieperiode een vergoeding. Dit kan met name lastig zijn voor kleinere opleiders die over minder eigen vermogen beschikken. Er zijn samenwerkingsverbanden die ervoor kiezen om de gemaakte kosten alvast te vergoeden, ondanks dat ze nog geen definitieve subsidietoekenning uit de sectorale maatwerkregeling hebben ontvangen. In dat geval draagt het samenwerkingsverband de risico's. Door sommige partijen wordt deze financiële blootstelling als risico bestempeld, omdat ze bang zijn een fout te maken in de uitgebreide administratie, waardoor de subsidie voor een deelnemer niet wordt toegekend. De hoogte van het subsidiebedrag per traject is voor de meeste

samenwerkingsverbanden voldoende. Er is een samenwerkingsverband dat aangeeft dat dergelijke trajecten voor hen duurder zijn, omdat de trajecten daar vaak individueel maatwerk zijn.

7 Conclusies

Samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden met de mogelijkheden die de sectorale maatwerkregeling binnen NL Leert Door biedt om bepaalde doelgroepen van werknemers en werkzoekenden te bereiken voor ondersteuning van hun arbeidsmarktpositie. Wel vinden zij het lastig om de beoogde deelnemersaantallen te bereiken en wijten dat aan een gebrekkige interesse bij zowel werknemers als werkgevers, vooral in kraptesectoren. Samenwerkingsverbanden zijn verdeeld in hun enthousiasme om nogmaals gebruik te maken van deze regeling, voornamelijk als gevolg van de administratieve lasten.

Hieronder wordt bij wijze van conclusie antwoord gegeven op de zes onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1 op basis van de bevindingen zoals beschreven in de hoofdstukken 2 tot en met 6.

Hoeveel deelnemers hebben zich ingeschreven, hoeveel zijn er gestart en hoeveel hebben een activiteit afgerond per aanvrager? Welke kenmerken (arbeidsmarktpositie, opleiding) hebben deze deelnemers?

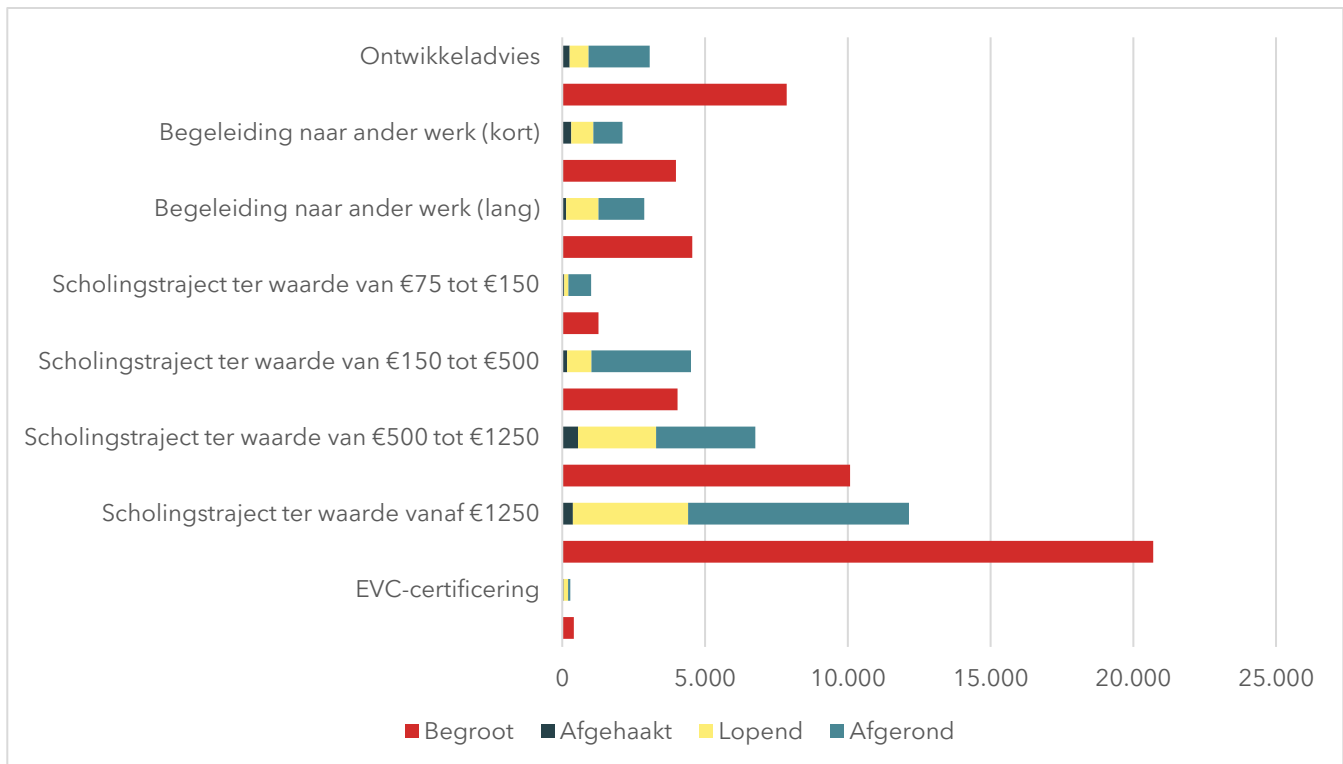
In totaal hebben zich ongeveer 33 duizend deelnemers ingeschreven voor de acht verschillende typen activiteiten binnen de sectorale maatwerkregeling binnen het crisisprogramma NL Leert Door. Dit zijn geen unieke deelnemers, omdat deelnemers aan meerdere activiteiten tegelijkertijd (of achter elkaar) mee konden doen. De meeste deelnemers waren er voor de langst durende (en duurste) scholingstrajecten (ongeveer 12 duizend), gevolgd door de twee scholingstrajecten die qua duur (en kosten) daaronder liggen (samen ongeveer 11 duizend deelnemers), zie Figuur 7.1. De minste deelnemers waren er voor de kortst durende scholingstrajecten en voor EVC-certificeringstrajecten (samen minder dan 2 duizend). In oktober 2022 had gemiddeld ongeveer 65 procent van de deelnemers de activiteiten afgerond, liepen bij gemiddeld ongeveer 30 procent de activiteiten nog door en was gemiddeld ongeveer 5 procent van de deelnemers afgehaakt, zie Figuur 7.2. Helaas kan niet worden achterhaald wat de achtergrondkenmerken zijn van deze deelnemers, omdat samenwerkingsverbanden die informatie niet structureel hebben verzameld. Uit de interviews met de projectleiders bij samenwerkingsverbanden komt wel naar voren dat zij tevreden zijn met de bereikte doelgroepen, omdat dit met name groepen zijn die normaliter vaak geen scholing volgen, waaronder veel laag- en/of praktisch opgeleiden.

Wat was per 1 september 2022 de financiële realisatie per aanvrager en wat waren de verwachtingen voor de financiële realisatie voor de gehele regeling? Wat was de financiële realisatie per activiteit?

Per 1 september 2022 was ruim 60 procent van de 53 duizend begrote deelnemers gestart in een activiteit binnen de sectorale maatwerkregeling. Omdat ongeveer 65 procent van die deelnemers de trajecten destijds hadden afgerond, zat de financiële realisatie van de regeling per 1 september 2022 ongeveer op 40 procent van de begrote subsidie. Wanneer alle nog lopende trajecten daarbij worden opgeteld, komt de uiteindelijke financiële realisatie uit op ongeveer 60 procent. De begrote aantallen zijn het best gehaald voor de (kortere durende) scholing en EVC-trajecten, het minst goed voor ontwikkeladviezen en begeleiding van en naar werk. Samenwerkingsverbanden

geven zelf aan niet te verwachten de begrote aantallen deelnemers voor veel van de activiteiten en subsidies te bereiken.

Figuur 7.1 Relatief veel deelnemers volgen scholing, vooral de langer durende scholing, relatief weinig deelnemers zijn er voor EVC-trajecten en begeleiding naar ander werk

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, subsidieaanvragen en wijzigingsverzoeken, bewerking SEO

Noot: De afgehaakte, lopende en afgeronde trajecten samen vormen het aantal gestarte trajecten.

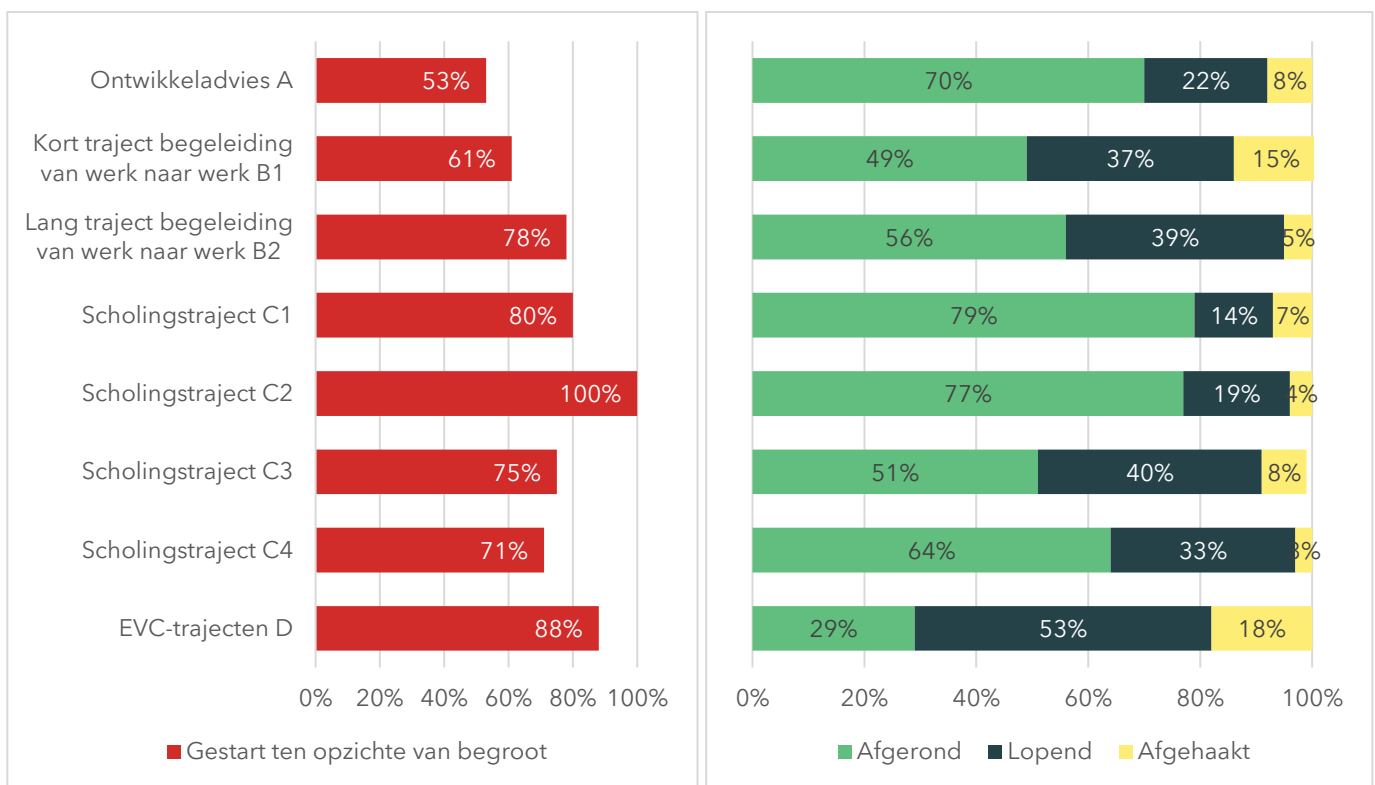
Hoe verliep de werving en de daadwerkelijk start van deelnemers in de desbetreffende activiteit bij de verschillende aanvragers?

Samenwerkingsverbanden werven deelnemers direct door hen persoonlijk te benaderen via sociale media, (per mail) via vakbonden of door hen persoonlijk te benaderen via aanbieders van trajecten. Daarnaast werven samenwerkingsverbanden deelnemers indirect door contact te zoeken met werkgevers in het eigen netwerk, bijvoorbeeld via werkgeversorganisaties. Binnen de meeste samenwerkingsverbanden zijn er afspraken gemaakt met aanbieders van activiteiten over het aantal deelnemers dat een opleider verwachtte op te leiden. In die gevallen is de aanbieder verantwoordelijk voor het werven van deelnemers.

De samenwerkingsverbanden zijn over het algemeen tevreden met het type deelnemers dat zij hebben weten te bereiken, maar het aantal deelnemers valt tegen ten opzichte van hun verwachtingen vooraf. Vooral bij het ontwikkeladvies en het EVC-traject wordt het werven van deelnemers als lastig ervaren, terwijl het werven van deelnemers voor scholingstrajecten juist als relatief eenvoudig wordt ervaren. Geïnterviewde programmaleiders

verklaren de positieve ervaringen met de werving voor langdurige scholingstrajecten doordat er bij werknemers en werkzoekenden veel interesse is voor deze trajecten. Dit verklaren zij door een hoge intrinsieke waarde van scholingstrajecten voor de deelnemers, die de moeite die deelnemers moeten doen om deel te nemen compenseert. De negatieve ervaringen met de werving van deelnemers voor ontwikkeladviezen en begeleiding naar werk worden juist verklaard doordat er weinig interesse was vanuit deelnemers én werkgevers, en omdat er wat problemen waren met samenwerkingspartners. Vooral het werven van deelnemers via werkgevers in kraptesectoren blijkt een uitdaging. Deze werkgevers geven vaak aan dat ze geen tijd hebben om werknemers op te leiden in werktijd. Ze bieden wel de mogelijkheid voor werknemers om de trajecten te volgen in hun eigen tijd, maar dat verlaagt de animo. Daarnaast merken de samenwerkingsverbanden dat het lastig is om het ontwikkeladvies of de begeleiding naar werk bij werkgevers te ‘verkopen’. Werkgevers staan er vaak niet voor open om een werknemer te laten oriënteren op ander werk. Over de hele tijdelijke subsidieregeling NL Leert Door met inzet van sectoraal maatwerk was er minder interesse in ondersteunende activiteiten bij deelnemers en werkgevers dan aanvankelijk werd verwacht door de samenwerkingsverbanden. Daarom zijn de meeste subsidieaanvragen gedurende de looptijd van de regeling naar beneden bijgesteld.

Figuur 7.2 Ten opzichte van het begrote aantal deelnemers zijn relatief veel deelnemers gestart in kortdurende scholing (C1 en C2) en EVC-trajecten, bij die laatste zijn er ook weer veel afgehaakt

Bron: Enquête onder 23 samenwerkingsverbanden, bewerking SEO

Noot: Voor activiteit C2 zijn er meer deelnemers gestart dan begroot. Dit kan het gevolg zijn van een wijzigingsverzoek doorgevoerd na de datum van de enquête.

Een belangrijk knelpunt voor potentiële deelnemers om te participeren is volgens de samenwerkingsverbanden de aanvankelijke verplichting geweest om een kopie van een ID-bewijs in te leveren. Het vereisen van BSN-nummers

en een kopie van het ID-bewijs heeft bij (potentiële) deelnemers tot weerstand geleid, waardoor een deel nooit aan een traject is begonnen. De weerstand was groter bij trajecten waar deelnemers een lagere intrinsieke waarde voor hadden, en minder bij langdurige scholingstrajecten.

In welke mate benutten de deelnemers de activiteiten en/of ronden deelnemers een activiteit af? Wat zijn volgens aanvragers de belangrijkste redenen voor het niet benutten c.q. afronden van de activiteiten?

Van de gestarte deelnemers haakt tussen de 3 en 18 procent af gedurende het traject, zie Figuur 7.2. Als deelnemers afhaken, dan is dat voornamelijk vanwege een gebrek aan tijd of motivatie. Kortdurende begeleiding naar nieuw werk kent relatief veel afhakers, 15 procent. Bij EVC-trajecten zijn relatief veel deelnemers gestart ten opzichte van het begrote aantal deelnemers, maar daar ligt ook het aandeel afhakers met 18 procent relatief hoog. Hoewel het vervelend is voor samenwerkingsverbanden dat mensen afhaken, omdat de gemaakte kosten niet vergoed worden, is in een maatschappelijke context een afhaker een minder groot probleem. In de praktijk hebben afhakers vaak al een nieuwe baan gevonden en achten het afronden van het traject dan niet altijd meer nodig. Dat geldt volgens de programmaleiders vaker voor activiteiten als de begeleiding van en naar werk. Ook komt het volgens hen regelmatig voor bij het ontwikkeladvies en scholing.

Wat werkte goed, welke verbetermogelijkheden zijn er en welke knelpunten ervoeren aanvragers en hun samenwerkingspartners bij de werving van deelnemers en bij de uitvoering van de activiteiten? Welke oplossingsrichtingen die bijdragen aan de financiële realisatie zijn kansrijk?

Wat goed werkte is dat samenwerkingsverbanden voor de sectorale maatwerkregeling vaak voort konden bouwen op bestaande relaties uit eerdere (NL Leert Door) regelingen. De samenwerkingsverbanden zijn zeer te spreken over het aanvraagproces van de subsidie, ook bij wijzigingen in de aanvraag, zeker gezien de beperkte tijd die beschikbaar was voor het optuigen van de regeling. Verder zijn samenwerkingsverbanden tevreden met het type deelnemers dat men heeft weten te bereiken voor de activiteiten, omdat zij het gevoel hebben dat dit ook doelgroepen betreft die normaal gesproken niet snel deelnemen aan dit soort activiteiten, en dan met name scholing.

Knelpunten betroffen voornamelijk het gebrek aan interesse bij zowel werknemers als werkgevers, de administratieve vereisten voor de subsidie en de onduidelijkheden die daarmee gepaard gaan en de concurrentie van andere regelingen, met name de STAP-regeling. Het gebrek aan interesse zit vooral bij ontwikkeladviezen en EVC-trajecten en is vooral aanwezig in kraptesectoren. Deelnemers hebben vaak geen tijd voor activiteiten en willen daar ook niet te ver voor reizen. Werkgevers vinden de administratieve lasten te hoog of hebben geen geld (over) voor de benodigde cofinanciering. Ook is er onvoldoende bekendheid met het aanbod, of wordt dat door deelnemers onvoldoende geschikt gevonden. De hoge administratieve vereisten zitten vooral in de relatief grote verantwoordingslast per deelnemer, de aanvankelijke eis van het moeten inleveren van een kopie van het ID-bewijs bij aanmelding, onduidelijkheden rondom het accountantsprotocol en de financiële risico's vanwege de onzekerheid over het definitieve subsidiebedrag. Ook stellen samenwerkingsverbanden dat de relatief grote verantwoordingslast aan zowel de kant van de werkgever als werknemer ervoor zorgen dat andere soortgelijke subsidieregelingen aantrekkelijker zijn. Er wordt dan vaak gerefereerd aan de STAP-regeling.

In hoeverre ervoeren subsidieaanvragers knelpunten in de aanvraag- en verantwoordingsprocessen die de financiële realisatie in de weg staan?

De samenwerkingsverbanden zijn tevreden over het aanvraagproces van de subsidieregeling, ook bij wijzigingen in de aanvraag. De voornaamste knelpunten zijn de relatief grote verantwoordingslast per deelnemer, de aanvankelijke eis van het moeten inleveren van een verplichte kopie van het ID-bewijs bij aanmelding, onduidelijkheden rondom het accountantsprotocol en de financiële risico's vanwege de onzekerheid over het definitieve subsidiebedrag. Hierdoor geven enkele samenwerkingsverbanden aan niet nogmaals aan een dergelijke regeling mee te willen doen.

Bijlage A De vragenlijst

Aanleiding

Hartelijk dank voor het deelnemen aan deze vragenlijst!

SEO Economisch Onderzoek doet onderzoek naar de benutting tot dusver van de regeling voor sectoraal maatwerk binnen NL Leert Door. Daarvoor wordt enerzijds gevraagd naar de mate waarin de samenwerkingsverbanden erin slagen om voldoende deelnemers te werven voor de beoogde activiteiten, en anderzijds naar de mate waarin deze deelnemers de activiteiten daadwerkelijk starten en afronden.

De vragenlijst

Het onderzoeksteam heeft in een beveiligde portal van het ministerie van SZW de subsidieaanvragen bestudeerd en op basis daarvan deze vragenlijst al gedeeltelijk voor u ingevuld. Met de subsidieaanvragen wordt vertrouwelijk omgegaan en door SEO Economisch Onderzoek alleen gebruikt ten behoeve van dit onderzoek. In aanvulling daarop willen we van u weten wat de huidige stand van zaken is ten aanzien van de realisatie van uw activiteiten in het kader van de sectorale maatwerkregeling. In welke mate is het budget benut? Hoeveel deelnemers hebben zich per activiteit ingeschreven en hebben ze de activiteiten afgerond? Om het invullen gemakkelijker te maken is het handig om deze informatie bij de hand te hebben als u start met het invullen van deze vragenlijst. Het is van belang de vragenlijst in te laten vullen door iemand met de beste kennis over de realisatie, financiële benutting en voortgang van de sectorale maatwerkregeling binnen uw samenwerkingsverband.

Leest u voordat u de vragenlijst invult de volgende aanwijzingen:

- Het invullen van de vragenlijst kost gemiddeld 15 minuten indien u alle benodigde informatie bij de hand heeft
- U kunt de vragenlijst tijdelijk afsluiten en later heropenen. De antwoorden op de pagina worden opgeslagen als u op 'volgende' klikt
- Al uw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld

Vertrouwelijkheid

Met het invullen en versturen van deze vragenlijst geeft u toestemming tot het verwerken van uw antwoorden op de vragen. Alle antwoorden worden vertrouwelijk behandeld, alleen voor dit onderzoek verwerkt en na het onderzoek verwijderd.

1. Wat is uw rol binnen het samenwerkingsverband voor de sectorale maatwerkregeling?

2. Onder welke sector valt uw organisatie?

- Landbouw, bosbouw en visserij
- Industrie
- Bouwnijverheid
- Groot- en detailhandel
- Horeca / logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- Vervoer, opslag en dienstverlening voor vervoer
- Informatie en communicatie
- Financiële instellingen
- Zakelijke dienstverlening (exclusief uitzendbedrijven)

- Uitzendbedrijven
- Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen
- Onderwijs en wetenschap
- Gezondheids- en verzorgingszorg en maatschappelijke dienstverlening
- Cultuur, sport en recreatie
- Overige dienstverlening
- Andere sector, namelijk

3. In welke provincie('s) worden de activiteiten van de maatwerkregeling uitgevoerd?
Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- Groningen
- Friesland
- Drenthe
- Overijssel
- Flevoland
- Gelderland
- Utrecht
- Noord-Holland
- Zuid-Holland
- Zeeland
- Noord-Brabant
- Limburg
- Alle bovenstaande (excl.)

4. Welke partijen zitten er in uw samenwerkingsverband?

De volgende vragen gaan over de activiteiten waarvoor u subsidie heeft aangevraagd. Zorg dat u informatie over de begroting en de financiële realisatie tot 01-09-2022 bij de hand heeft.

5. De subsidie is aangevraagd voor onderstaande activiteiten. Klopt dat?

- a. A. Ontwikkeladvies-activiteiten
 - b. B1. Begeleiding naar werk (5 uur)
 - c. B2. Begeleiding naar werk (10 uur)
 - d. C1. Scholingsactiviteiten met waarde van €75 tot €150
 - e. C2. Scholingsactiviteiten met waarde van €150 tot €500
 - f. C3. Scholingsactiviteiten met waarde van €500 tot €1.250
 - g. C4. Scholingsactiviteiten met waarde vanaf €1.250
 - h. EVC-activiteiten
- a. Ja
 - b. Nee

6. [indien 5 nee] Voor welke activiteiten is subsidie aangevraagd?
Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- A. Ontwikkeladvies-activiteiten
- B1. Begeleiding naar werk (5 uur)
- B2. Begeleiding naar werk (10 uur)

- C1. Scholingsactiviteiten met waarde van €75 tot €150
- C2. Scholingsactiviteiten met waarde van €150 tot €500
- C3. Scholingsactiviteiten met waarde van €500 tot €1.250
- C4. Scholingsactiviteiten met waarde vanaf €1.250
- EVC-activiteiten
- Anders, namelijk...
- Anders, namelijk...
- Anders, namelijk...

Op basis van de subsidieaanvragen hebben wij al zicht op het aantal beoogde deelnemers en het aangevraagde subsidiebedrag. In de volgende vragen is deze informatie reeds ingevuld.

7. Kunt u in het onderstaande overzicht aangeven in euro's op hoeveel de eigen bijdrage van de samenwerkingsverbanden en deelnemers is **begroot**?
Als er geen eigen bijdrage is begroot vanuit de samenwerkingspartners of de deelnemers, dan vult u een nul in. Als u de eigen bijdrage (nog) niet weet, dan kunt u 999 invullen.

Activiteit	Aangevraagd subsidiebedrag	Begrote eigen bijdrage samenwerkingspartners	Begrote eigen bijdrage van alle deelnemers samen	Totale kosten
Ontwikkelaadvies				Automatische som
Begeleiding				Automatische som
Scholing cat. C1				Automatische som
Scholing cat. C2				Automatische som
Scholing cat. C3.				Automatische som
Scholing cat. C4.				Automatische som
EVC				Automatische som
Extra activiteit 1				Automatische som
Extra activiteit 2				Automatische som
Extra activiteit etc.				Automatische som

8. Vul in het onderstaande overzicht in wat de bereikte financiële realisatie per activiteit is in euro's per 1-09-2022:
De daadwerkelijke totale financiële realisatie zijn de totale kosten die voor een activiteit zijn gemaakt. Deze kunnen worden gefinancierd met het aangevraagde subsidiebedrag, de eigen bijdrage van de samenwerkingspartners of de eigen bijdrage van de deelnemers.

Activiteit	Daadwerkelijke totale financiële realisatie per 1 september 2022
Ontwikkelaadvies	
Begeleiding	
Scholing cat. C1	
Scholing cat. C2	
Scholing cat. C3.	
Scholing cat. C4.	

EVC	
Extra activiteit 1	
Extra activiteit 2	
Extra activiteit etc.	

9. Vul in het onderstaande overzicht in wat de bereikte financiële realisatie per activiteit in euro's is per 1-09-2022, uitgesplitst naar bijdrage subsidie, bijdrage samenwerkingspartners en bijdrage deelnemers. *Als er geen eigen bijdrage is vanuit de samenwerkingspartners of de deelnemers, dan kunt u daar een nul invoeren. Als u de eigen bijdrage (nog) niet weet, dan kunt u 999 invullen.*

Activiteit	Verwachte bijdrage subsidie	(Verwachte) bijdrage samenwerkingspartners	(verwachte) bijdrage deelnemers	Totale financiële realisatie
Ontwikkelaadvies				Ingevuld
Begeleiding				Ingevuld
Scholing cat. C1				Ingevuld
Scholing cat. C2				Ingevuld
Scholing cat. C3.				Ingevuld
Scholing cat. C4.				Ingevuld
EVC				Ingevuld
Extra activiteit 1				Ingevuld
Extra activiteit 2				Ingevuld
Extra activiteit etc.				Ingevuld

10. Vul in het onderstaande overzicht in wat de bereikte deelnemersaantallen zijn per 01-09-2022:

Activiteit	Aantal deelnemers begroot	Aantal deelnemers gestart	Aantal deelnemers afgerond	Vroegtijdig afgehaakt	Aantal deelnemers lopend
Ontwikkelaadvies	Ingevuld				
Begeleiding	Ingevuld				
Scholing cat. C1	Ingevuld				
Scholing cat. C2	Ingevuld				
Scholing cat. C3.	Ingevuld				
Scholing cat. C4.	Ingevuld				
EVC	Ingevuld				
Extra activiteit 1					
Extra activiteit 2					
Extra activiteit etc.					

11. Voor de onderstaande categorieën van activiteiten wijkt het gerealiseerde aantal deelnemers ten minste 10 procent af van het beoogde aantal deelnemers. Kunt u hieronder per activiteitscategorie aangeven wat hiervan de reden is?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige
De doelgroep geeft aan geen tijd voor deze activiteiten te hebben					

Er is minder belangstelling bij de werkgevers dan verwacht					
Een groot deel van de doelgroep is niet op de hoogte van de activiteiten					
De doelgroep vindt dat hun kennis en vaardigheden goed aansluiten bij het werk dat ze doen					
De doelgroep vindt de eigen bijdrage te veel					
De werkgevers vinden de eigen bijdrage te veel					
De doelgroep was kleiner dan verwacht					
De doelgroep heeft al eerder aan dergelijke activiteiten meegedaan					
De doelgroep is ontevreden over de aangeboden activiteiten					
De activiteiten worden niet genoeg lokaal aangeboden					
Anders namelijk					
Weet ik niet					

12. Hoe heeft u de werving van de deelnemers voor de verschillende activiteiten ervaren?

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige
Positief					
Enigszins positief					
Noch positief of negatief					
Enigszins negatief					
Negatief					

13. [indien 13 positief voor activiteit] Waarom heeft u de werving van deelnemers als eenvoudig ervaren? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige

Veel deelnemers zijn geïnteresseerd in de activiteiten					
Veel werkgevers zijn geïnteresseerd in de activiteiten voor hun werknemers					
Veel (potentiële) deelnemers waren al op de hoogte van de regeling					
Wij hebben een groot netwerk waar wij de activiteiten kunnen promoten					
De samenwerking met andere instanties tijdens het werven van de deelnemers verloopt goed					
De doelgroep is groter dan verwacht					
Anders, namelijk..					

14. [indien 13 negatief voor activiteit] Waarom heeft u de werving van deelnemers als moeizaam ervaren? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige
Weinig deelnemers zijn geïnteresseerd in de activiteiten					
Weinig werkgevers zijn geïnteresseerd in de activiteiten					
Het is moeilijk om de deelnemers te bereiken					
Het is moeilijk om samen te werken met andere instanties tijdens het werven van deelnemers					
Het netwerk waarmee wij deelnemers kunnen bereiken is klein					
De doelgroep is kleiner dan verwacht					
Anders, namelijk..					

15. Wat zijn de kenmerken van de deelnemers die zijn **gestart** aan een activiteit?

Vul per activiteit voor elk kenmerk het percentage in dat bij benadering voldoet aan dat kenmerk. De kolompercentages hoeven niet op te tellen tot 100.

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige
Ze zijn voornamelijk hoog opgeleid					
Ze zijn voornamelijk lager opgeleid					
Ze werken voornamelijk fulltime					
Ze werken voornamelijk parttime					
Relatief veel werkervaring					
Relatief weinig werkervaring					
Het zijn voornamelijk vrouwen					
Het zijn voornamelijk mannen					
Het zijn voornamelijk mensen die uitvoerend werken					
Het zijn voornamelijk mensen die operationeel werken					
Ze zijn voornamelijk jonger dan 35 jaar					
Ze zijn voornamelijk tussen de 35 en 55 jaar					
Ze zijn voornamelijk ouder dan 55 jaar					
Voornamelijk werkzoekenden					
Voornamelijk loondienst					
Voornamelijk zelfstandigen					
Anders, namelijk					
Weet ik niet					

16. [indien er deelnemers zijn afgehaakt] Wat zijn de redenen dat deelnemers zijn **afgehaakt** voor of tijdens een activiteit?

	A (ontwikkelaadvies)	B (begeleiding)	C (scholing)	D (EVC-procedure)	Overige
Het kostte meer tijd dan verwacht					
Gebrek aan motivatie					

Gestopt of gewisseld van baan					
Het niveau van de activiteit lag te hoog					
Het niveau van de activiteit lag te laag					
Anders, namelijk					
Weet ik niet					
Er zijn geen deelnemers afgehaakt					

17. Verwacht u dat het beoogde aantal deelnemers per 31 december 2022 bereikt wordt?

Activiteiten	Ja	Nee
Ontwikkeladvies		
Begeleiding		
Scholing cat. C1		
Scholing cat. C2		
Scholing cat. C3.		
Scholing cat. C4.		
EVC		
Extra activiteit 1		
Extra activiteit 2		
Extra activiteit etc.		

18. Verwacht u dat het aangevraagde subsidiebedrag volledig is benut per 31 december 2022?

- a. Ja
- b. Nee

19. Waarom verwacht u dat het aangevraagde subsidiebedrag niet volledig is benut per 31 december 2022?

20. Voor welke activiteiten bent u van plan maatregelen te nemen om meer deelnemers aan te trekken?

Activiteiten	Wel	Niet
Ontwikkeladvies		
Begeleiding		
Scholing cat. C1		
Scholing cat. C2		
Scholing cat. C3.		
Scholing cat. C4.		
EVC		
Extra activiteit 1		
Extra activiteit 2		
Extra activiteit etc.		

21. Welke maatregelen bent u van plan te nemen om meer deelnemers aan te trekken?

22. Kunt u per stap in het verkrijgen van de subsidie voor de sectorale maatwerkregeling aangeven met een cijfer hoe u deze stap heeft ervaren?
Geef een cijfer tussen de 1 en 10 waarbij 1 als onprettig wordt ervaren en 10 als prettig.
- a. Schrijven subsidieaanvraag:
 - b. Indienen subsidieaanvraag:
 - c. Wijziging subsidieaanvraag:

Vervolggesprekken

Als vervolg op deze enquête willen de onderzoekers graag kort met u doorpraten over hoe u het proces van subsidieaanvraag, het werven van deelnemers en het organiseren van de beoogde activiteiten heeft ervaren. Bij voorkeur voeren we dat gesprek met meerdere partijen uit het samenwerkingsverband tegelijk.

23. Bent u bereid hieraan deel te nemen?
- a. Ja → Ga naar vraag 24
 - b. Nee → Ga naar vraag 28
24. Geeft u SEO toestemming om de gegevens die u hierna invult te gebruiken om u te benaderen voor deelname aan het vervolgonderzoek?
- Toelichting:*
- Uiteraard worden de door u verstrekte gegevens alleen gebruikt om u te benaderen voor het vervolgonderzoek en niet voor andere doeleinden.
 - Mocht u uw toestemming willen intrekken, dan kunt u een mail sturen naar t.doeve@seo.nl.
- a. Ja → Ga naar vraag 25
 - b. Nee → Ga naar vraag 28
25. Wat is uw naam?
26. Op welk telefoonnummer wilt u het liefst gebeld worden voor het maken van een afspraak?
27. Kun u aangeven op welk dagdeel u het liefst gebeld wilt worden?
- a. Begin van de ochtend
 - b. Eind van de ochtend
 - c. Begin van de middag
 - d. Eind van de middag
28. We zijn bijna aan het einde van de vragenlijst gekomen. Heeft u verder nog vragen of opmerkingen over dit onderzoek?
- 1 Ja, namelijk _____
- 2 Nee
29. Dit is het einde van de vragenlijst. We willen u mede namens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hartelijk bedanken voor uw deelname aan het onderzoek.

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2023-64

ISBN 978-90-5220-294-5

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2023 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl